

МІНІСТЭРСТВА АДУКАЦЫІ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ
Вучэбна-метадычнае аб'яднанне па педагагічнай адукацыі

ЗАЦВЯРДЖАЮ

Першы намеснік Міністра
адукацыі Рэспублікі Беларусь
_____ А.Г.Бахановіч

Рэгістрацыйны № _____

ГІСТОРЫЯ БЕЛАРУСІ

**Прыкладная вучэбная праграма па вучэбнай дысцыпліне
для спецыяльнасці
6-05-0113-01 Гістарычная адукацыя**

УЗГОДНЕНА

Старшыня вучэбна-метадычнага
аб'яднання па педагагічнай
адукацыі

_____ А.І.Жук

УЗГОДНЕНА

Начальнік Галоўнага ўпраўлення
прафесійнай адукацыі Міністэрства
адукацыі Рэспублікі Беларусь

_____ С.М.Пішчоў

УЗГОДНЕНА

Начальнік Галоўнага ўпраўлення
агульнай сярэдняй, дашкольнай і
спецыяльнай адукацыі
Міністэрства адукацыі
Рэспублікі Беларусь

_____ М.С.Кіндзірэнка

УЗГОДНЕНА

Прарэктар па навукова-метадычнай
рабоце Дзяржаўнай установы
адукацыі «Рэспубліканскі
інстытут вышэйшай школы»

_____ І.У.Цітовіч

Эксперт-нормакантралёр

СКЛАДАЛЬНІКІ:

І.В.Пугач, дацэнт кафедры гісторыі Беларусі і славянскіх народаў гістарычнага факультэта ўстановы адукацыі «Беларускі дзяржаўны педагагічны ўніверсітэт імя Максіма Танка», кандыдат гістарычных навук;

А.Ф.Рацько, дацэнт кафедры гісторыі Беларусі і славянскіх народаў гістарычнага факультэта ўстановы адукацыі «Беларускі дзяржаўны педагагічны ўніверсітэт імя Максіма Танка», кандыдат гістарычных навук, дацэнт;

А.В.Касовіч, дацэнт кафедры гісторыі Беларусі і славянскіх народаў гістарычнага факультэта ўстановы адукацыі «Беларускі дзяржаўны педагагічны ўніверсітэт імя Максіма Танка», кандыдат гістарычных навук, дацэнт;

Л.Э.Дзічкоўская дацэнт кафедры гісторыі Беларусі і славянскіх народаў гістарычнага факультэта ўстановы адукацыі «Беларускі дзяржаўны педагагічны ўніверсітэт імя Максіма Танка», кандыдат гістарычных навук, дацэнт;

З.І.Канапацкая, дацэнт кафедры гісторыі Беларусі і славянскіх народаў гістарычнага факультэта ўстановы адукацыі «Беларускі дзяржаўны педагагічны ўніверсітэт імя Максіма Танка», кандыдат гістарычных навук, дацэнт;

Н.В.Барабаш, дацэнт кафедры гісторыі Беларусі і славянскіх народаў гістарычнага факультэта ўстановы адукацыі «Беларускі дзяржаўны педагагічны ўніверсітэт імя Максіма Танка», кандыдат гістарычных навук, дацэнт

РЭЦЭНЗЕНТЫ:

Кафедра гісторыі Беларусі старажытнага часу і сярэдніх вякоў гістарычнага факультэта Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта (пратакол № 9 ад 16.03.2023)

Т.В.Даўгач, старшы навуковы супрацоўнік аддзела гісторыі Беларусі IX–XVIII стагоддзяў і археаграфіі дзяржаўнай навуковай установы “Інстытут гісторыі Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі”, кандыдат гістарычных навук, дацэнт

РЭКАМЕНДАВАНА ДА ЗАЦВЯРДЖЭННЯ Ў ЯКАСЦІ ПРЫКЛАДНОЙ:

Кафедрай гісторыі Беларусі і славянскіх народаў гістарычнага факультэта ўстановы адукацыі “Беларускі дзяржаўны педагагічны ўніверсітэт імя Максіма Танка” (пратакол № 10 ад 21.03.2023);

Навукова-метадычным саветам установы адукацыі “Беларускі дзяржаўны педагагічны ўніверсітэт імя Максіма Танка” (пратакол № 5 ад 18.04.2023);

Навукова-метадычным саветам па гістарычнай адукацыі вучэбна-метадычнага аб’яднання па педагагічнай адукацыі (пратакол № 3 ад 26.04.2023)

Адказны за рэдакцыю: І.В.Пугач

Адказны за выпуск: І.В.Пугач

ТЛУМАЧАЛЬНАЯ ЗАПІСКА

Прыкладная вучэбная праграма па вучэбнай дысцыпліне “Гісторыя Беларусі” распрацавана для ўстаноў вышэйшай адукацыі Рэспублікі Беларусь у адпаведнасці з патрабаваннямі адукацыйнага стандарта агульнай вышэйшай адукацыі па спецыяльнасці 6-05-0113-01 “Гістарычная адукацыя”.

Тысячагадовая гісторыя Беларусі ўяўляе важную складовую частку гісторыі славянскай, еўрапейскай і сусветнай цывілізацый і займае вядучае месца ў сістэме гуманітарнай падрыхтоўкі студэнцкай моладзі нашай краіны. Сваёй непаўторнай, гераічнай і трагічнай гісторыяй беларускі народ можа ганарыцца. Менавіта на гістарычных ведах фарміруецца нацыянальная свядомасць. Без ведаў сваёй гісторыі немагчыма будаваць сучаснае краіны і прагназаваць яе развіццё на будучае.

Мэтай вывучэння вучэбнай дысцыпліны з’яўляецца фарміраванне ў студэнтаў фундаментальных ведаў па гісторыі Беларусі ад першабытных часоў да станаўлення сувярэннай беларускай дзяржавы і выхаванне на гэтай аснове пачуцця прыналежнасці да лёсу краіны і яе гісторыі.

Для рэалізацыі вызначанай мэты прадугледжваецца вырашэнне наступных **задач**:

- высвятленне прычынна-выніковых сувязей і заканамернасцей гістарычнага развіцця беларускага народа ў кантэксце еўрапейскай і сусветнай гісторыі;

- усведамленне студэнтамі сістэмы матэрыяльных, культурных і духоўных каштоўнасцей беларускага народа, якія служаць падмуркам для аналізу сучаснасці і вызначэння перспектывы будучай жыццядзейнасці;

- атрыманне тэарэтычных і практычных ведаў, якія дазваляць студэнтам правільна аналізаваць падзеі і факты гісторыі, рабіць неабходныя высновы і абагульненні;

- фарміраванне гатоўнасці выпускніка вышэйшай школы як грамадзяніна Рэспублікі Беларусь спрыяць далейшаму развіццю сваёй краіны.

Гісторыя Беларусі вывучаецца ва ўзаемасувязі з вывучэннем наступных дысцыплін: “Краязнаўства Беларусі / Этналогія Беларусі”, “Крыніцазнаўства гісторыі Беларусі”, “Археалогія Беларусі”, “Гісторыя усходніх славян” і “Гісторыя грамадска-палітычнай думкі Беларусі”, што дае магчымасць акцэнтаваць увагу студэнтаў на міждысцыплінарных сувязях, выявіць ролю і месца нашага народа ў шырокім прасторавым і часовым дыяпазоне.

У выніку вывучэння вучэбнай дысцыпліны студэнт павінен

ведаць:

- асноўныя падзеі і факты гісторыі Беларусі;
- асаблівасці эканамічнага, сацыяльнага, палітычнага і культурнага развіцця Беларусі ў канкрэтныя гістарычныя перыяды;

- этапы фарміравання беларускай народнасці і нацыі, станаўлення і развіцця беларускай дзяржаўнасці;

умець:

- выкарыстоўваць метадалогію гістарычнай навукі для аналізу гістарычнага развіцця беларускага народа;
- выяўляць асноўныя тэндэнцыі сацыяльна-эканамічнага і палітычнага развіцця беларускай нацыі ў канкрэтныя гістарычныя перыяды;
- выкарыстоўваць гістарычны вопыт для аналізу і ацэнкі сучасных праблем у развіцці Беларусі;

валодаць:

- спосабамі адбору і сістэматызацыі гістарычнай інфармацыі;
- метадамі, формамі і сродкамі аптымізацыі, рацыяналізацыі і інтэнсіфікацыі адукацыйнага працэсу.

Вывучэнне вучэбнай дысцыпліны “Гісторыя Беларусі” павінна забяспечыць фарміраванне ў студентаў **базавых прафесійных кампетэнцый**: вылучаць асноўныя археалагічныя перыяды і археалагічныя культуры, выкарыстоўваць навуковы катэгарыяльны апарат пры іх характарыстыцы і апісанні; вылучаць асноўныя перыяды, тэндэнцыі і заканамернасці сацыяльных, эканамічных, палітычных, этна-нацыянальных, рэлігійна-канфесійных і культурных падзей і працэсаў, якія адбываліся на тэрыторыі Беларусі.

У рамках адукацыйнага працэсу па дадзенай вучэбнай дысцыпліне студэнт павінен набыць не толькі тэарэтычныя і практычныя веды, уменні і навыкі па спецыяльнасці, але і развіць свой каштоўнасна-асобасны, духоўны патэнцыял, сфарміраваць якасці патрыёта і грамадзяніна, гатовага да актыўнага ўдзелу ў эканамічным, вытворчым, сацыяльна-культурным і грамадскім жыцці краіны.

Усяго на вывучэнне вучэбнай дысцыпліны на дзённай форме атрымання адукацыі “Гісторыя Беларусі” вучэбнам планам адводзіцца 756 гадзін, з іх аўдыторных – 380 (лекцыі – 156, семінарскія заняткі – 224).

Рэкамендуемыя формы бягучай атэстацыі – залік, экзамен.

ПРЫКЛАДНЫ ТЭМАТЫЧНЫ ПЛАН

№	Назва раздзела, тэмы	Усяго аўдыторных гадзін	з іх	
			лекцыі	семінары
Раздзел 1. Першабытнае грамадства на тэрыторыі Беларусі (100 тысяч гадоў да н.э. – V ст. н.э.)		22	10	12
1.1	Уводзіны ў дысцыпліну “Гісторыя Беларусі”. Першапачатковае засяленне. Насельніцтва каменнага веку.	6	4	2
1.2	Насельніцтва тэрыторыі Беларусі ў эпоху бронзы і раннім жалезным веку.	6	2	4
1.3	Культура, быт і звычаі старажытных людзей на тэрыторыі Беларусі.	10	4	6
Раздзел 2. Беларусь у VI – сярэдзіне XIII ст.		26	8	18
2.1	Балты і славяне ў VI–VIII стст.	2	-	2
2.2	Узнікненне класавага шматукладнага грамадства ў IX – першай палове XIII ст.	6	2	4
2.3	Полацкае княства ў X – першай палове XIII ст.	2	-	2
2.4	Княствы і гарады на тэрыторыі паўднёвай Беларусі, Пасожжа і Верхняга Панямоння	4	2	2
2.5	Барацьба з крыжацкай агрэсіяй і нашэсцем мангола-татараў.	6	2	4
2.6	Рэлігія і культура на беларускіх землях у IX – першай палове XIII ст.	6	2	4
Раздзел 3. Вялікае Княства Літоўскае, Рускае і Жамойцкае ў XIII–XV стст.		28	10	18
3.1	Унутрыпалітычнае становішча ў другой палове XIII–XV ст.	6	2	4
3.2	Сацыяльна-эканамічнае развіццё беларускіх зямель у складзе Вялікага Княства Літоўскага ў другой палове XIII–XV ст.	6	2	4
3.3	Знешняя палітыка Вялікага Княства Літоўскага ў другой палове XIII–XV ст.	8	4	4
3.4	Фарміраванне беларускай народнасці. Культура Беларусі другой паловы XIII–XV ст.	8	2	6
Раздзел 4 Беларускія землі ў 1492–1569 гг.		24	10	14
4.1	Унутрыпалітычнае становішча ВКЛ у першай палове XVI ст. Станаўленне шляхецкага самакіравання	4	2	2

4.2	Сацыяльна-эканамічнае развіццё беларускіх зямель у складзе ВКЛ у канцы XV – сярэдзіне XVI ст. Афармленне фальваркава-паншчыннай сістэмы	4	2	2
4.3	Вялікае Княства Літоўскае на міжнароднай арэне ў першай палове XVI ст.	4	2	2
4.4	Люблінская ўнія ў гісторыі Беларусі	6	2	4
4.5	Культура Беларусі ў першай палове XVI ст.	6	2	4
Раздзел 5 Вялікае Княства Літоўскае, Рускае і Жамойцкае ў другой палове XVI – сярэдзіне XVII ст.		14	8	6
5.1	Усталяванне фальваркава-паншчыннай гаспадаркі і запрыгоньванне беларускага сялянства	2	2	-
5.2	Гарадское жыццё на беларускіх землях	4	2	2
5.3	Царква і рэлігія	2	2	-
5.4	Адраджэнне на беларускіх землях	6	2	4
Раздзел 6 Беларускія землі ў другой палове XVII ст. – XVIII ст.		38	12	26
6.1	Войны і сацыяльна-палітычныя канфлікты XVII – пачатку XVIII ст.	10	2	8
6.2	Эканамічны заняпад Беларусі пасля войнаў сярэдзіны XVII – пачатку XVIII ст. Сацыяльныя супярэчнасці	4	2	2
6.3	Сацыяльна-эканамічнае развіццё беларускіх зямель у другой палове XVIII ст.	6	2	4
6.4	Палітычны крызіс Рэчы Паспалітай. Далучэнне Беларусі да Расійскай імперыі	6	2	4
6.5	Культура Беларусі ў другой палове XVII–XVIII ст.	12	4	8
Раздзел 7 Грамадска-палітычнае развіццё Беларусі ў канцы XVIII – першай палове XIX ст.		24	12	12
7.1	Палітыка царызму на тэрыторыі Беларусі ў канцы XVIII – пачатку XIX ст.	6	4	2
7.2	Беларусь у перыяд вайны 1812 г.	6	4	2
7.3	Грамадска-палітычны рух у першай палове XIX ст.	8	2	6
7.4	Змены ў палітыцы самадзяржаўя ў Беларусі ў 1830-я – 1850-я гг.	4	2	2
Раздзел 8 Сацыяльна-эканамічнае развіццё беларускіх зямель ў канцы XVIII – першай палове XIX ст.		18	8	10
8.1	Асаблівасці развіцця сельскай гаспадаркі	4	2	2
8.2	Прамысловасць. Гарады. Гандль. Шляхі зносін	8	4	4
8.3	Вырашэнне аграрнага пытання ў першай палове XIX ст.	6	2	4
Раздзел 9 Культура Беларусі ў канцы XVIII – першай палове XIX ст.		14	4	10
9.1	Адукацыя і навука Беларусі ў канцы XVIII – першай палове XIX ст.	4	-	4

9.2	Літаратура, фальклор, тэатральнае і музычнае мастацтва	6	2	4
9.3	Мастацтва і архітэктура	4	2	2
Раздзел 10 Беларусь у 1861–1900 гг.		32	14	18
10.1	Буржуазныя рэформы. Асабліваці палітыкі царызму ў Беларусі ў 60–90-я гг. XIX ст.	6	2	4
10.2	Паўстанне 1863–1864 гг. у Беларусі	4	2	2
10.3	Станаўленне капіталістычных адносін ў сельскай гаспадарцы	4	2	2
10.4	Развіццё прамысловасці, транспарту і шляхоў зносін	6	2	4
10.5	Пачатак узнікнення палітычных рухаў, партый, арганізацый	6	2	4
10.6	Фарміраванне беларускай нацыі. Культура Беларусі ў другой палове XIX ст.	6	4	2
Раздзел 11 Беларусь у пачатку XX ст. (1900–1914 гг.)		22	8	14
11.1	Сацыяльна-эканамічнае развіццё Беларусі ў пачатку XX ст.	4	2	2
11.2	Рэвалюцыя 1905–1907 гг. у Беларусі.	4	2	2
11.3	Сталыпінскія рэформы ў Беларусі і іх вынікі.	4	2	2
11.4	Беларусь у гады Першай сусветнай вайны.	6	2	4
11.5	Культура Беларусі ў пачатку XX ст.	4	-	4
Раздзел 12 Беларусь пасля падзення самадзяржаўя (сакавік – кастрычнік 1917 г.)		20	10	10
12.1	Становішча Беларусі ў пачатку 1917 г.	6	2	4
12.2	Беларускі нацыянальны рух пасля падзення самадзяржаўя	4	2	2
12.3	Кастрычніцкая рэвалюцыя ў Беларусі	4	4	-
12.4	Мяцеж корпуса І.Р.Доўбар-Мусніцкага. Ваенная інтэрвенцыя Германіі	2	-	2
12.5	Беларуская Народная Рэспубліка	4	2	2
Раздзел 13 Беларусь паміж дзвюма сусветнымі войнамі (1919–1939 гг.)		38	16	22
13.1	Утварэнне БССР	4	2	2
13.2	Савецка-польская вайна на тэрыторыі Беларусі	4	2	2
13.3	Аднаўленне савецкай улады на вызваленай ад палякаў тэрыторыі	2	-	2
13.4	Умовы пераходу ад вайны да міру. Нацыянальна-дзяржаўнае будаўніцтва	2	-	2
13.5	Прамысловасць Беларусі ў 20–30-я гады XX ст.	4	2	2
13.6	Сельская гаспадарка Беларусі ў 20–30-я гады XX ст.	4	2	2
13.7	Грамадска-палітычнае жыццё Беларусі ў 20–30-я гады XX ст.	4	2	2
13.8	Культурнае жыццё ў БССР	4	2	2

13.9	Навука і адукацыя ў 20–30-я гады ХХ ст.	2	-	2
13.10	Беларускае замежжа ў міжваенны перыяд	4	2	2
13.11	Заходняя Беларусь у складзе Польскай дзяржавы	4	2	2
Раздзел 14 Беларусь у гады Другой сусветнай вайны і Вялікай Айчыннай войны. 1939–1945 гг.		24	10	14
14.1	Уключэнне Заходняй Беларусі ў склад БССР	4	2	2
14.2	Напад Германіі на СССР. Абарончыя баі ў Беларусі	6	2	4
14.3	Акупацыйны рэжым на тэрыторыі Беларусі 1941–1944 гг.	4	2	2
14.4	Антыфашысцкая барацьба супраць фашысцкіх акупантаў. Партызанскі і падпольны рух	6	2	4
14.5	Вызваленне Беларусі ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў. Заканчэнне Другой сусветнай вайны	4	2	2
Раздзел 15 БССР у пасляваенны перыяд (1945–1985 гг.)		18	8	10
15.1	БССР у першае пасляваеннае дзесяцігоддзе.	4	2	2
15.2	БССР на міжнароднай арэне. Удзел у працы ААН і іншых міжнародных арганізацый	4	2	2
15.3	БССР у 1950–1980-я гг.	6	2	4
15.4	БССР ва ўмовах палітыкі перабудовы	4	2	2
Раздзел 16 Суверэнная Рэспубліка Беларусь ў канцы ХХ – пачатку ХХІ ст.		18	8	10
16.1	Асноўныя тэндэнцыі сацыяльна-эканамічнага развіцця Рэспублікі Беларусь	2	2	-
16.2	Сацыяльна-эканамічнае развіццё Рэспублікі Беларусь	2	-	2
16.3	Новыя з’явы ў грамадска-палітычным жыцці Беларусі	2	2	-
16.4	Грамадска-палітычная сістэма Рэспублікі Беларусь на сучасным этапе	2	-	2
16.5	Геапалітычнае становішча Рэспублікі Беларусь ва ўмовах міравых глабалізацыйных працэсаў	2	2	-
16.6	Беларусь у еўрапейскай і сусветнай супольнасці	2	-	2
16.7	Культура ва ўмовах дзяржаўнага суверэнітэту	4	2	2
16.8	Адукацыя і навука ва ўмовах дзяржаўнага суверэнітэту.	2	-	2
Итого:		380	156	224

ЗМЕСТ ВУЧЭБНАГА МАТЭРЫЯЛУ

Раздзел 1. Першабытнае грамадства на тэрыторыі Беларусі (100 тысяч гадоў да н.э. – V ст. н.э.)

**Тэма 1.1. Уводзіны ў дысцыпліну “Гісторыя Беларусі”.
Першапачатковае засяленне. Насельніцтва каменнага веку.**

“Гісторыя Беларусі” як навучальная дысцыпліна, яе змест і структура. Характарыстыка вучэбнай літаратуры. Асаблівасці навуковай гістарычнай тэрміналогіі.

Пачатак засялення чалавекам тэрыторыі сучаснай Беларусі. Гістарыяграфія пытання. Сляды знаходжання першых пасяленцаў, старажытныя стаянкі. Неандэртальцы і краманьёнцы. Умовы жыцця, прылады працы і зброя, асноўныя заняткі. Крэмнездабываючая справа. Мацярынская радавая абшчына як сацыяльная арганізацыя. Плямёны і археалагічныя культуры каменнага веку, меркаванні аб іх этнічнай прыналежнасці. Рэлігійныя вераванні і абрады. Першабытнае мастацтва.

Тэма 1.2. Насельніцтва тэрыторыі Беларусі ў эпоху бронзы і раннім жалезным веку.

З’яўленне індаеўрапейцаў, іх балцкая галіна на беларускіх землях. Узаемадзеянне з даіндаеўрапейскім насельніцтвам. Узнікненне і развіццё вытворчых формаў гаспадарання. Плаўка і апрацоўка металаў. Зараджэнне грамадскага падзелу працы. Першапачатковы абмен. Бацькоўскі (патрыярхальны) род. Матэрыяльная і духоўная культура плямён бронзавага і жалезнага вякоў.

Тэма 1.3. Культура, быт і звычаі старажытных людзей на тэрыторыі Беларусі.

Гістарыяграфія пытання. Сувязь творчай дзейнасці з працай чалавека, кліматычнымі і геаграфічнымі ўмовамі, спосабамі гаспадарання, сацыяльным асяроддзем, філасофскімі і рэлігійнымі ўяўленнямі. Сінкрэтызм першабытнай культуры. Узнікненне веры старажытных людзей у звышнатуральныя ўласцівасці неадушаўлёных прадметаў. Фантастычныя ўяўленні аб роднасці груп людзей з татэмамі. Разнастайнасць і разгалінаванасць паганства. Вера балтаў і ранніх славян у існаванне шматлікіх багоў. Сонечны культ і культ агню. Персанажы народнай дэманалогіі. Вярбальная і невярбальная магія, замовы, праклёны. Ушанаванне продкаў, пахавальныя рытуалы, памінкі. Музычныя інструменты, мастацкія вырабы і ўпрыгожванні. Арнаментнае аздабленне глінянага посуду і прылад працы. Старажытная скульптура Беларусі. Керамічныя рэльефныя ўзоры. Характар і традыцыі выяўленчага мастацтва Беларусі ў старажытнасці.

Раздзел 2. Беларусь у VI – сярэдзіне XIII ст.

Тэма 2.1. Балты і славяне ў VI–VIII стст.

“Вялікае перасяленне” народаў у Еўропе і насельніцтва Беларусі. Банцараўская, калочынская, пражская і іншыя археалагічныя культуры. Змешанае пражыванне славян з балтамі. Канчатковы распад патрыярхальнага роду. Заняткі насельніцтва, рэлігійныя вераванні, пахавальныя абрады. Ваенная дэмакратыя і зараджэнне дзяржаўнасці ў славян.

Тэма 2.2. Узнікненне класавага шматукладнага грамадства ў IX – першай палове XIII ст.

Аб’яднанні крывічоў-палачан, дрыгавічоў, радзімічаў. Плямёны яцвягаў, літоўцаў у Верхнім Панямонні. Славянізацыя мясцовага балцкага насельніцтва. Асноўныя канцэпцыі аб паходжанні беларусаў. Трансфармацыя радавой абшчыны ў суседскую. Шматукладнае грамадства. Зараджэнне феадалізму. Сінтэзны і бясінтэзны шляхі развіцця феадалізму. Сельская гаспадарка. Рамяство. Гандаль. Узнікненне гарадоў. Сацыяльная дыферэнцыяцыя насельніцтва. Сяляне-земляробы. Знаць і дружына. Княжацкая ўлада.

Тэма 2.3. Полацкае княства ў X – першай палове XIII ст.

Першыя пісьмовыя звесткі пра Полацк. Кіеўская Русь. Узаемаадносіны Полацка з Кіевам і Ноўгарадам. Полацкая дынастыя князёў. Рагвалод. Рагнеда. Захоп Уладзімірам Святаслававічам Полацкай зямлі. Аднаўленне незалежнасці. Полацкі князь Ізяслаў. Узмацненне Полацкага княства ў XI ст. Брачыслаў, Усяслаў Чарадзеі. Бітва на Нямізе. Паўстанне ў Кіеве і абранне Усяслава Полацкага вялікім князем кіеўскім. Вяртанне Усяслава ў Полацк. Апошнія спробы кіеўскіх князёў падпарадкаваць Полацк і Менск. Барацьба паміж Полацкам і Менскам у другой палове XII ст. Грамадска-палітычны лад у Полацкай зямлі-княстве. Рысы сярэднявечнай рэспублікі ў Полацку. Гарады Полацкай зямлі. Феадальная раздробленасць. Распад Полацкай зямлі на ўдзельныя княствы (гарады-дзяржавы): Полацкае, Віцебскае, Менскае, Друцкае, Ізяслаўскае, Лагожскае.

Тэма 2.4. Княствы і гарады на тэрыторыі паўднёвай Беларусі, Пасожжа і Верхняга Панямоння

Тураўскае княства. Бярэсце – гістарычны цэнтр Сярэдняга Пабужжа. Выдзяленне Драгічына пад Бугам у якасці ўдзельнага княства. Смаленскія крывічы. Узнікненне і развіццё Слаўгарада і Крычава. Мсціслаў і Мсціслаўскае ўдзельнае княства. Узнікненне Гомеля як племяннога цэнтра радзімічаў. Развіццё горада ў X–XIII стст. Чачэрск і Рэчыца. Мазыр і Брагін – дрыгавіцкія гарады ў складзе Кіеўскага княства. Беларускія княствы і гарады ў Верхнім Панямонні. Гарады Гародня, Ваўкавыск, Слонім, Наваградак і Наваградская зямля. Пачатак барацьбы з рыцарамі-крыжакамі. Куканойскае і Герцыцкае княствы – фарпосты Полацкай зямлі ў ніжнім цячэнні Заходняй Дзвіны. Князь

Вячка, Уладзімір Полацкі, Якаў Палачанін, Давыд Гарадзенскі. Перадумовы ўтварэння беларуска-літоўскай дзяржавы. Міндоўг і яго барацьба з Галіцка-Валынскім княствам за валоданне Верхнім Панямоннем. Узаемаадносінны Міндоўга з Ордэнам і Полацкам. Каранацыя Міндоўга ў Наваградку. Узвышэнне Наваградскага княства. Інтэграцыя насельніцтва Беларусі з суседнімі народамі ў межах адзінай дзяржавы. Дыскусія пра летапісную назву “Літва” і яе этнічнае паходжанне.

Тэма 2.5. Барацьба з крыжацкай агрэсіяй і нашэсцем мангола-татараў. Знешнепалітычнае становішча беларускіх зямель у пачатку XIII ст. Напад нямецкіх феодалаў на Усходнюю Прыбалтыку і Полацкую зямлю. Куkenойскі князь Вячка, герцыкскі князь Усевалад, полацкі князь Уладзімір арганізатары змагання супраць крыжакоў. Удзел палачан у разгроме шведскіх захопнікаў у бітве на Няве (1240 г.). Роля насельніцтва беларускіх зямель у стрымліванні нямецкага прасоўвання на ўсход у XIII ст. Легендарныя звесткі аб сутыкненнях з войскамі мангола-татараў на землях Беларусі ў сярэдзіне XIII ст. Бітва каля Магільна. Роля беларускага народа ў барацьбе з мангола-татарамі.

Тэма 2.6. Рэлігія і культура на беларускіх землях у IX – першай палове XIII ст.

Паганскія вераванні. Прыняцце і распаўсюджванне хрысціянства. Дваяверства. Значэнне прыняцця хрысціянства. Пісьменства. Летапісы і рукапісныя кнігі. Літаратура. Вусная народная творчасць. Паданні пра Рагнеду і Ёсяслава Чарадзея. Звычаі і абрады. Народны каляндар. Рэлігійна-асветніцкія дзеячы: Еўфрасіння Полацкая, Кірыла Тураўскі, Клімент Смаляціч, Аўраамій Смаленскі. Манументальнае дойлідства Полацкай зямлі і Панямоння. Абарончае дойлідства XIII ст. Архітэктурныя школы. Манументальны жывапіс. Кніжная графіка. Дэкаратыўна-прыкладное мастацтва. Развіццё перадумоў фарміравання беларускай народнасці.

Раздзел 3. Вялікае Княства Літоўскае, Рускае і Жамойцкае ў XIII–XV стст.

Тэма 3.1 Унутрыпалітычнае становішча ў другой палове XIII–XV ст.

Айчынная і замежная гістарыяграфія, аналіз крыніц па гісторыі Вялікага Княства Літоўскага. Палітычныя і сацыяльна-эканамічныя перадумовы ўтварэння ВКЛ. Працэс утварэння і ўмацавання ВКЛ у другой палове XIII ст. Барацьба за прастол ВКЛ у другой палове XIII ст. Унутраная палітыка вялікіх князёў Віцены, Гедыміна, Альгерда. Уключэнне беларускіх зямель у склад ВКЛ. Дынастычная барацьба ў 70–90-я гг. XIV ст. Крэўская ўнія і яе ўплыў на ўнутрыпалітычнае становішча ВКЛ. Востраўскае пагадненне і яго ўплыў на ўнутрыпалітычнае становішча ВКЛ. Ліквідацыя ўдзельных княстваў. Гарадзельскі прывілей 1413 г. Унутрыпалітычная барацьба пасля смерці Вітаўта. Вялікакняжацкія прывілеі 1432, 1434 гг. Аб’яднанне дзяржавы

Жыгімонтам Кейстутавічам. Абмежаванне вялікакняжацкай улады ў другой палове XV ст. Прывілей Казіміра 1447 г. Судзебнік Казіміра 1468 г. як збор законаў ВКЛ. Змова супраць вялікага князя Казіміра і яе вынікі. ВКЛ напрыканцы XIV ст.

Тэма 3.2 Сацыяльна-эканамічнае развіццё беларускіх зямель у складзе Вялікага Княства Літоўскага ў другой палове XIII–XV ст.

Феадалізм як сістэма грамадска-гаспадарчых адносін. Развіццё асноўных саслоўяў феадальнага грамадства ў ВКЛ – знаці, духавенства, гараджан і сялянства. Склад, становішча і роля знаці і духавенства ў ВКЛ. Сельская гаспадарка і асаблівасці яе развіцця. Становішча сялян. Удасканаленне прылад працы і апрацоўкі зямлі. Формы землеўладання. Прывілеі феадалаў. Землекарыстанне і павіннасці сялян. Формы феадальнай залежнасці. Запрыгоньванне сялян. Гарады і мястэчкі. Геаграфія і тапаніміка гарадоў Вялікага Княства Літоўскага. Магдэбургскае права. Сацыяльна-эканамічнае жыццё гарадоў. Склад і становішча гарадскога насельніцтва. Асноўныя заняткі гараджан. Унутраны гандаль і знешнеэканамічныя сувязі. Транспарт і шляхі зносін. Адміністрацыйна-тэрытарыяльны падзел беларускіх зямель у другой палове XIII–XV ст.

Тэма 3.3 Знешняя палітыка Вялікага Княства Літоўскага ў другой палове XIII–XV ст.

Знешняя палітыка ВКЛ у другой палове XIII – пачатку XIV ст. Вялікае Княства Літоўскае – цэнтр збірання беларускіх і іншых усходнеславянскіх зямель. Адносіны Вялікага Княства Літоўскага з Маскоўскай дзяржавай, Польшчай, Крымам, Тэўтонскім і Лівонскім ордэнамі. Пашырэнне тэрыторыі ВКЛ пры Гедыміне, Альгердзе і Кейстуче. Паходы Альгерда на Маскву. Бітва на Сініх Водах і далучэнне да княства Валыні, Падолля і Кіеўшчыны. Знешняя палітыка ВКЛ падчас княжання Ягайлы. Крэўская ўнія і яе ўплыў на знешнепалітычнае становішча ВКЛ. Востраўскае пагадненне і яго ўплыў на знешнепалітычнае становішча ВКЛ. Знешняя палітыка ВКЛ пры Вітаўце. Уніі Вялікага Княства Літоўскага з Польшчай. Грунвальдская бітва і яе значэнне. ВКЛ на міжнароднай арэне ў 30–90-я гг. XV ст.

Тэма 3.4 Фарміраванне беларускай народнасці. Культура Беларусі другой паловы XIII–XV ст.

Складванне этнічнай тэрыторыі беларусаў. Утварэнне сацыяльна-эканамічнай супольнасці. Народнасць і рэлігія. Узнікненне і станаўленне беларускай мовы і яе дзяржаўны статус у Вялікім Княстве Літоўскім. Паходжанне назваў “Белая Русь”, “ліцвіны”, “беларусы”. Менталітэт беларускага народа. Народная творчасць. Літаратура. Рукапісныя кнігі. Кніжная графіка. Беларускія летапісы. Выяўленчае мастацтва. Архітэктура. Этнічныя меншасці. Татарскае і яўрэйскае насельніцтва Беларусі: рассяленне, заняткі, культура. Іншыя народы ў этнаканфесійных працэсах на беларускіх землях.

Раздзел 4 Беларускія землі ў 1492–1569 гг.

Тэма 4.1 Унутрыпалітычнае становішча ВКЛ у першай палове XVI ст. Станаўленне шляхецкага самакіравання

Унутрыпалітычная барацьба ў Вялікім Княстве Літоўскім у першай палове XVI ст. Праўленне Аляксандра і Жыгімонта I Старога. Абмежаванне ўлады вялікага князя і правы паноў рады. Мяцеж Глінскага і яго ўплыў на ўнутрыпалітычнае становішча ВКЛ. Скасаванне Гарадзельскага прывілея. Узрастанне ролі сойма як кіруючага дзяржаўнага органа. Прававая і судовая сістэма Вялікага Княства Літоўскага. Статуты 1529 і 1566 г. Станаўленне шляхецкага самакіравання.

Тэма 4.2 Сацыяльна-эканамічнае развіццё беларускіх зямель у складзе ВКЛ у канцы XV – сярэдзіне XVI ст. Афармленне фальваркава-паншчыннай сістэмы

Стан сельскай гаспадаркі. Станаўленне фальваркава-паншчыннай сістэмы гаспадарання. Аграрная рэформа 1557 г. і яе сутнасць. Юрыдычнае афармленне прыгоннага права. Стан гарадоў і эвалюцыя гарадскога жыцця. Унутраны і знешні гандаль Вялікага Княства Літоўскага. Развіццё рыначных адносін.

Тэма 4.3 Вялікае Княства Літоўскае на міжнароднай арэне ў першай палове XVI ст.

Абвастрэнне адносін паміж Вялікім Княствам Літоўскім і Маскоўскай дзяржавай. Войны Вялікага Княства Літоўскага і Вялікага Княства Маскоўскага, іх прычыны і вынікі. Мяцеж Глінскага і яго ўплыў на знешнепалітычнае становішча ВКЛ. Палітычныя стасункі з Крымскім ханствам і Вялікай Ардой. Заходні вектар знешняй палітыкі Вялікага Княства Літоўскага.

Тэма 4.4 Люблінская ўнія ў гісторыі Беларусі

Перадумовы буйнога супрацьстаяння ў рэгіёне. Перакрыжаванне палітычных і эканамічных інтарэсаў Польшчы, Маскоўскай дзяржавы, ВКЛ і Скандынаўскіх дзяржаў у Балтыцы. Расстаноўка сіл канкуруючых бакоў. Лівонская канфедэрацыя і яе роля ў міжнародных адносінах у рэгіёне. Перадумовы збліжэння ВКЛ з Польшчай. Роля Лівонскай (Інфлянцкай) вайны ў працэсе ўтварэння Рэчы Паспалітай. Вялікае Княства Літоўскае ва ўмовах цывілізацыйнага выбару. Праекты Люблінскай уніі. Заключэнне Люблінскай уніі. Змест і ўмовы Люблінскай уніі. Ацэнка Люблінскай уніі ў айчыннай і замежнай гістарыяграфіі.

Тэма 4.5 Культура Беларусі ў першай палове XVI ст.

Уплыў ідэй Адраджэння на развіццё беларускай культуры. Спецыфічныя рысы беларускага Рэнесансу. Полілінгвізм. Францыск Скарына – беларускі і ўсходнеславянскі першадрукар, асветнік, гуманіст, вучоны і пісьменнік эпохі Адраджэння. Рэфармацыйнае кнігадрукаванне. Лацінамоўная паэзія. Ян

Вісліцкі, Мікола Гусоўскі. Беларуска-літоўскія летапісы, гісторыка-мемуарная і палітычная літаратура. Грамадска-палітычная думка. Сымон Будны, Васіль Цяпінскі, Феадосій Касы. Рэлігійныя ўстановы ў ВКЛ. Адукацыя. Жывапіс. Скульптура. Мураванае дойлідства. Музыка. Тэатр.

Раздзел 5 Вялікае Княства Літоўскае, Рускае і Жамойцкае ў другой палове XVI – сярэдзіне XVII ст.

Тэма 5.1 Усталяванне фальваркава-паншчыннай гаспадаркі і запрыгоньванне беларускага сялянства

Панская гаспадарка. Сялянскае землекарыстанне. “Устава на валокі” 1557 г. і яе значэнне для сацыяльна-эканамічнага развіцця Вялікага Княства Літоўскага. Катэгорыі сялянства паводле падаткаў і павіннасцей. Памер і нормы павіннасцей. Катэгорыі сялянства паводле характару асабістай залежнасці. Працэс запрыгоньвання сялянства. Этапы заканадаўчага афармлення прыгоннага права. Антыпрыгонніцкая барацьба беларускага сялянства.

Тэма 5.2 Гарадское жыццё на беларускіх землях

Колькасны рост гарадоў і мястэчак. Гарадскія рамёствы і цэхавае арганізацыя. Унутраны і знешні гандаль беларускіх гарадоў. Магдэбургскае права. Сацыяльныя групы і этнічны склад гарадскога насельніцтва. Сацыяльныя канфлікты ў гарадах. Гарадскія паўстанні.

Тэма 5.3 Царква і рэлігія

Прывілеяванае становішча каталіцкага касцёла ў Вялікім Княстве Літоўскім. Прыкметы крызісу праваслаўнай царквы напрыканцы XVI ст. Рэфармацыя на беларускіх землях. Галоўныя плыні і дзеячы Рэфармацыі. Пачатак Контррэфармацыі. Езуіты і іх дзейнасць. Ідэя царкоўнай уніі. Прыхільнікі і праціўнікі уніі. Берасцейскі царкоўны сабор і стварэнне уніяцкай царквы. Барацьба вакол уніяцкага пытання ў канцы XVI – першай трэці XVII ст. Праваслаўныя брацтвы і іх дзейнасць.

Тэма 5.4 Адраджэнне на беларускіх землях

Заходнееўрапейскае Адраджэнне і Беларусь. Гуманізм. Дзеячы Адраджэння на беларускіх землях. Філасофскія погляды і гуманістычныя ідэалы Ф.Скарыны. Кнігадрукаванне. Выданні Скарыны і яго паслядоўнікаў. Грамадска-палітычная думка. Рэлігійна-палемічная літаратура. Праваслаўная публіцыстыка. Браты Зізаніі, М.Сматрыцкі, Л.Карповіч, А.Філіповіч. Ідэолагі каталіцтва і ўніі. П.Скарга, І.Пацей. Сістэма адукацыі і навучальныя ўстановы. Новыя рысы ў гарадабудаўніцтве і архітэктуры. Выяўленчае мастацтва. Фарміраванне беларускай школы іканапісу. Тэатральнае і музычнае мастацтва.

Раздзел 6 Беларускія землі ў другой палове XVII ст. – XVIII ст.

Тэма 6.1 Войны і сацыяльна-палітычныя канфлікты XVII – пачатку XVIII ст.

Антыфеадальная вайна ў Беларусі (1648–1651 гг.). Вайна Расіі з Рэччу Паспалітай (1654–1667 гг.). Паглыбленне палітычнага крызісу ў першай палове XVIII ст. Беларусь у Паўночнай вайне (1700–1721 гг.). Вынікі войнаў XVII – пачатку XVIII ст. для Беларусі.

Тэма 6.2 Эканамічны заняпад Беларусі пасля войнаў сярэдзіны XVII – пачатку XVIII ст. Сацыяльныя супярэчнасці

Эканамічны заняпад Беларусі і яго прычыны. Інфляцыя. Распаўсюджванне фальваркава-паншчыннай сістэмы гаспадарання і панаванне ў эканоміцы буйных феодалаў. Сялянская і панская гаспадарка. Гарады і мястэчкі. Рамяство і гандаль. Эвалюцыя феадальнай рэнты. Дзяржаўныя падаткі. Абвастрэнне сацыяльных супярэчнасцей у гарадах. Сялянскія хваляванні ў Крычаўскім старостве і на Каменшчыне.

Тэма 6.3 Сацыяльна-эканамічнае развіццё беларускіх зямель у другой палове XVIII ст.

Нармалізацыя эканамічнага жыцця ў Беларусі. Аднаўленне сельскай і гарадской гаспадаркі. Рост насельніцтва. Развіццё шляхоў зносін. Пачатак разлажэння федалізму. Панская гаспадарка і спробы яе рацыяналізацыі. Рэфарматарская дзейнасць А.Тызенгаўза. Сялянская гаспадарка і катэгорыі сялян. Вотчынныя мануфактуры. Унутраны і знешні гандаль. Развіццё гарадоў. Вынікі і характар эканамічнага ажыўлення. Становішча гарадскога і сельскага насельніцтва.

Тэма 6.4 Палітычны крызіс Рэчы Паспалітай. Далучэнне Беларусі да Расійскай імперыі

Выбары Станіслава Аўгуста Панятоўскага. Абвастрэнне палітычнай барацьбы паміж шляхецкімі групоўкамі ў 60-х – пачатку 70-х гадоў XVIII ст. Умяшанне суседніх дзяржаў. Дысідэнцкае пытанне. Канфедэрацкі рух. Першы падзел Рэчы Паспалітай і далучэнне ўсходняй часткі Беларусі да Расіі. Абвастрэнне сацыяльнай напружанасці ў Рэчы Паспалітай у 80-я гг. XVIII ст. Шляхецка-буржуазны блок і яго дзейнасць. Рэформы Чатырохгадовага сойма. Канстытуцыя 3 мая 1791 г. Барацьба ўнутраных і знешніх сіл супраць канстытуцыі. Другі падзел Рэчы Паспалітай. Паўстанне 1794 г. Тадэвуш Касцюшка. Якуб Ясіньскі. Міхаіл Клеафас Агінскі. Прычыны паражэння паўстання ў Вялікім Княстве Літоўскім і ў Рэчы Паспалітай. Трэці падзел Рэчы Паспалітай і ліквідацыя дзяржавы.

Тэма 6.5 Культура Беларусі ў другой палове XVII–XVIII ст.

Стан школьнай асветы і выхавання. Езуіцкія калегіумы. Праваслаўныя брацкія школы. Слуцкая гімназія. Тэатр. Інтэрмедыі. Батлейка. Літаратура. Кнігадрукаванне. Дзейнасць С.Полацкага, К.Лышчынскага, І.Капіевіча. Сарматызм як афіцыйная ідэалогія шляхты. Развіццё беларускага фальклору. Літаратура. Дыярыўшы. Архітэктура. Віленскае (Беларускае) барока. Скульптура. Іконапіс. Стыль барока ў жывапісе. Развіццё дэкаратыўна-прыкладнога мастацтва.

Своеасаблівасць і супярэчлівасць эпохі Асветніцтва ў Беларусі. Пачатак секулярызацыі асветы і навукі. Дзейнасць Адукацыйнай камісіі. Галоўная школа Вялікага Княства Літоўскага. Гродзенская медыцынская школа. Дасягненні прыродазнаўчых навук. М.Пачобут-Адлянцікі. Ж.Жылібер. Ідэі Асветніцтва ў літаратуры і грамадскай думцы. С.Майман, Т.Нарбут. І.Яленскі. Г.Каніскі. Фізіякраты. Мецэнацтва. Прыгонныя тэатры. Музычнае мастацтва. Камедыі К.Марашэўскага і М.Цяцёрскага. Друк, першыя газеты. Архітэктура і жывапіс. Класіцызм. Палацава-сядзібнае будаўніцтва. Беларуская народнасць у XVII–XVIII ст.

Раздзел 7 Грамадска-палітычнае развіццё Беларусі ў канцы XVIII – першай палове XIX ст.

Тэма 7.1 Палітыка царызму на тэрыторыі Беларусі ў канцы XVIII – пачатку XIX ст.

Асвятленне грамадска-палітычных працэсаў на тэрыторыі Беларусі канца XVIII – пачатку XIX ст. у айчыннай і замежнай гістарыяграфіі.

Становішча беларускіх зямель пасля ўваходжання ў склад Расійскай імперыі. Асаблівасці палітычнага курсу расійскага ўрада. Тэрытарыяльна-адміністрацыйны падзел Беларусі і стварэнне новай адміністрацыі. Органы кіравання і суда. Ліквідацыя феадальнай анархіі. “Польскае пытанне” і ўрадавая палітыка. Саслоўная палітыка царскага ўрада. Захаванне правоў і прывілеяў шляхты Беларусі. Сацыяльна-эканамічныя мерапрыемствы і эканамічныя змены. Раздача беларускіх зямель рускім памешчыкам. Ваенныя пасяленні. Становішча сялян. Падаткі і павіннасці. “Даравальная грамата гарадам” 1785 г. і адмена юрысдыкцыі свецкіх і царкоўных феодалаў у адносінах да пражываючых на землях гараджан. “Мяжа яўрэйскай аседласці” і яе роля ў развіцці гарадоў. Абмежавальныя законы ў адносінах да яўрэяў. Становішча веруючых. Адносіны царызму да ўніяцкай і каталіцкай канфесій, дзейнасць езуітаў.

Тэма 7.2 Беларусь у перыяд вайны 1812 г.

Расійска-французскія адносіны і палітычная сітуацыя ў заходніх губернях. Праект адраджэння Вялікага Княства Літоўскага. Пачатак вайны. Мабілізацыя беларусаў у Расійскую армію. Ваенныя дзеянні на тэрыторыі Беларусі летам 1812 г. і адступленне расійскай арміі. Акупацыя Беларусі

войскамі Напалеона. Палітыка акупацыйных французскіх улад на беларускіх землях. Характар вайны для розных пластоў насельніцтва. Пазіцыі магнатаў і шляхты. Дзейнасць Камісіі Часовага праўлення Вялікага Княства Літоўскага. Рабаванне насельніцтва Беларусі. Падтрымка акупантамі прыгонніцкіх парадкаў. Барацьба супраць акупантаў і мясцовых памешчыкаў. Партызанскі рух. Адступленне французаў з Масквы. Ваенныя падзеі на тэрыторыі Беларусі восенню 1812 г. Вызваленне Полацка, Віцебска, бітва за мястэчка Чашнікі. Разгром французскага войска на р. Бярэзіна. Вызваленне Беларусі ад захопнікаў у канцы снежня 1812 г. Вынікі вайны для Беларусі. Разарэнне края. Асвятленне тэмы ў айчыннай і замежнай гістарыяграфіі.

Тэма 7.3 Грамадска-палітычны рух у першай палове XIX ст.

Асаблівасці вызваленчай барацьбы ў Беларусі на пачатку XIX ст. Уплыў грамадска-палітычных падзей у Расіі і польскага нацыянальна-вызваленчага руху. Стварэнне і дзейнасць тайных арганізацый у Беларусі. “Віленская асацыяцыя” і “Акт віленскага паўстання”. Масонскія ложы. Віленскі ўніверсітэт як цэнтр апазіцыйнага і рэвалюцыйна-шляхецкага руху. “Таварыства філаматаў” (А. Міцкевіч, Т. Зан, Я. Чачот, Ю. Яжоўскі). Дзейнасць “Таварыства аматараў навук” і “Прамяністых”. Расійскія дваранскія рэвалюцыянеры ў Беларусі. Дзекабрысты ў Беларусі. Тайнае “Патрыятычнае таварыства” і яго дзейнасць. “Таварыства ваенных сяброў” у Асобным літоўскім корпусе (Гродзенская губерня). Разгром тайных таварыстваў.

Паўстанне 1830–1831 гг. на беларускіх землях. Праграма кіраўнікоў паўстання. Ход баявых дзеянняў у Беларусі. Падаўленне паўстання і яго ўплыў на грамадска-палітычнае жыццё ў Беларусі. Асвятленне тэмы ў айчыннай і замежнай гістарыяграфіі.

Грамадска-палітычны рух у 30–50-я гады XIX ст. Зараджэнне рэвалюцыйна-дэмакратычнай плыні. “Дэмакратычнае таварыства” Франца Савіча. “Саюз свабодных братоў”.

Тэма 7.4 Змены ў палітыцы самадзяржаўя ў Беларусі ў 1830-я – 1850-я гг.

Спробы раскалоць польскі нацыянальна-вызваленчы рух і антыфеадальную барацьбу сялян. Ідэалогія кансерватызму. Развіццё ідэй заходнерусізму. Курс на русіфікацыю Беларусі. “Асобны камітэт па справах заходніх губерняў”. Насаджэнне рускага землеўладання і чыноўніцтва. “Разбор шляхты”. Закрыццё Віленскага ўніверсітэта. Канфесійныя адносіны. Змены ў адносінах да каталіцкай і ўніяцкай канфесій. Падрыхтоўка ліквідацыі ўніяцкай царквы. Полацкі царкоўны сабор і яго рашэнні. Супраціўленне ніжэйшага ўніяцкага духавенства скасаванню ўніяцкай царквы. Знішчэнне ўніяцкіх кніг і царкоўнай маёмасці. Адмена дзеяння ў Беларусі і Літве Статута Вялікага Княства Літоўскага 1588 г. Увядзенне расійскага заканадаўства. Забарона назваў “Беларусь” і “Літва” у афіцыйнай дакументацыі.

Раздел 8 Сацыяльна-эканамічнае развіццё беларускіх зямель ў канцы XVIII – першай палове XIX ст.

Тэма 8.1 Асаблівасці развіцця сельскай гаспадаркі

Асвятленне сацыяльна-эканамічных працэсаў першай паловы XIX ст. на беларускіх землях ў айчынай і замежнай гістарыяграфіі.

Развіццё фальваркава-паншчыннай сістэмы. Землеўладанне і памешчыцкая гаспадарка. Панаванне ў эканоміцы буйных феодалаў. Пачатак спецыялізацыі сельскай гаспадаркі. Павелічэнне таварнасці сельскагаспадарчай вытворчасці. Рост ужывання наёмнай працы. Становішча сялян. Рост паншчыны і іншых павіннасцей.

Тэма 8.2 Прамысловасць. Гарады. Гандль. Шляхі зносін

Развіццё прамысловасці. Вотчынныя, местачковыя і гарадскія прадпрыемствы. Рамёствы, мануфактуры, фабрыкі. Прымусовы і вольны наём. Галіновая структура прамысловасці. Пачатак прамысловага перавароту.

Рост гарадоў і мястэчак. Колькасць, саслоўны і нацыянальна-канфесійны склад насельніцтва. Органы гарадскога самакіравання. Змяненні ў жыцці гарадоў.

Развіццё шляхоў зносін і гандлю. Важнейшыя гандлёвыя шляхі. Роля кірмашоў. Вузкасць унутранага рынку. Фінансы. Слабасць капіталаў беларускіх гандляроў.

Тэма 8.3 Вырашэнне аграрнага пытання ў першай палове XIX ст.

Актуалізацыя сялянскага пытання ў другой чвэрці XIX ст. Эканамічныя рэформы 40–50-х гадоў. Рэформа П.Дз.Кісялёва ў дзяржаўнай вёсцы. Люстрацыя дзяржаўных маёнткаў. Палітыка “апякунства”. Спробы рэгулявання ўзаемаадносін памешчыкаў і сялян паводле “Інвентарнай рэформы”. Прычыны няўдачы рэформы. Паншчынная сістэма як тормаз развіцця сельскай гаспадаркі, прамысловасці і гарадоў. Узмацненне феадальнага прыгнёту. Разлажэнне феадальна-прыгонніцкага ладу і паглыбленне крызісу паншчыннай сістэмы гаспадарання. Сацыяльныя супярэчнасці ў вёсцы. Неабходнасць адмены прыгоннага права.

Раздел 9 Культура Беларусі ў канцы XVIII – першай палове XIX ст.

Тэма 9.1 Адукацыя і навука Беларусі ў канцы XVIII – першай палове XIX ст.

Палітыка царызму ў галіне культуры. Непрызнанне існавання беларускага этнасу, яго мовы і культуры. Змены ў сістэме адукацыі ў Беларусі. Тыпы школ і іх колькасць. Узмацненне паланізацыі ў сістэме народнай асветы ў першай трэці XIX ст. Вышэйшыя навучальныя ўстановы. Полацкая езуіцкая акадэмія. Віленскі ўніверсітэт як цэнтр адукацыі і навукі ў Беларусі і Літве. Русіфікацыя сістэмы народнай адукацыі пасля падаўлення паўстання 1830–1831 гг.

Станаўленне навуковых ведаў пра гісторыю, культуру і быт беларускага народа. Пачатак беларусазнаўства. Этнаграфічныя і гістарычныя даследаванні. Т.Нарбут, П.Шпілеўскі, З.Даленга-Хадакоўскі, І.Грыгаровіч, Я.Чачот, А.Кіркор, К. і Я. Тышкевічы. Горы-Горацкі земляробчы інстытут. Кнігавыдавецкая дзейнасць. Перыядычны друк. Грамадска-палітычная думка. Пачатак фарміравання беларускай інтэлігенцыі.

Тэма 9.2 Літаратура, фальклор, тэатральнае і музычнае мастацтва

Беларускі фальклор і літаратура. Ананімныя літаратурныя творы. Паэмы “Энеіда навыварат” і “Тарас на Парнасе”. Беларуская плынь у польскамоўнай “краёвай” літаратуры. Беларускія матывы ў творчасці А.Міцкевіча. Я.Баршчэўскі, У.Сыракомля, П.Багрым. Станаўленне новай беларускай літаратурнай мовы.

Музыка і тэатр. Збіранне і вывучэнне беларускай народнай песні. З’яўленне ў Беларусі опернага мастацтва і прафесійнай беларускай драматургіі. С.Манюшка і А.Абрамовіч. В.Дунін-Марцінкевіч. Прыгонны тэатр.

Тэма 9.3 Мастацтва і архітэктура

Горадабудаўніцтва, палацава-сядзібная архітэктура, культурае дойдства. Праявы класіцызму, акадэмізму і рамантызму. Выяўленчае мастацтва. Партрэт, пейзаж, бытавы жанр, гістарычны і манументальна-дэкаратыўны жывапіс. І.Аляшкевіч, Я.Дамель. І.Хруцкі, В.Ваньковіч, В.Дмахоўскі, Н.Орда. Графіка. Росквіт народнага лубка. Творчасць гравёраў. Скульптура. Дэкаратыўна-прыкладное мастацтва. Адлюстраванне гістарычных сюжэтаў у мастацкай культуры.

Развіццё мануфактурнай вытворчасці. Слуцкія паясы. Беларускае шкло. Выспяванне беларускай нацыянальнай ідэі.

Раздзел 10 Беларусь у 1861–1900 гг.

Тэма 10.1 Буржуазныя рэформы. Асабліваці палітыкі царызму ў Беларусі ў 60–90-я гг. XIX ст.

Гістарыяграфія пытання. Адмена прыгоннага права. “Маніфест” і “Палажэнні” 19 лютага 1861 г. Спецыфіка мясцовых “Палажэнняў” для Віленскай, Віцебскай, Гродзенскай, Магілёўскай, Мінскай губерняў. Сялянскае самакіраванне. Правы сялян. Умовы надзялення іх зямлёю. “Часоваабавязанае становішча”. Уздым сялянскага руху. Змены ў рэалізацыі рэформы, звязаныя з паўстаннем 1863–1864 гг. Рэформы аграрных адносін дзяржаўных сялян і іншых катэгорый сельскага насельніцтва. Вынікі і значэнне аграрных рэформ. Ваенная, земская, судовая, гарадская, цэнзурная, школьная рэформы.

“Контррэформы” 80–90-х гг. XIX ст. Вынікі і значэнне буржуазных рэформ. Асабліваці палітыкі царызму ў Беларусі ў другой палове XIX ст. Асабліваці развіцця сельскай гаспадаркі ў другой палове XIX ст. Развіццё прамысловасці ў Беларусі.

Тэма 10.2 Паўстанне 1863–1864 гг. у Беларусі

Гістарыяграфія пытання. Паўстанне 1863–1864 гг. у Польшчы, Літве і Беларусі. Плыні ў кіраўніцтве паўстання. К.Каліноўскі. Літоўскі правінцыяльны камітэт (ЛПК). “Чырвоныя” і “белыя”. “Мужыцкая праўда”. Узаемаадносіны ЛПК і Варшаўскага Цэнтральнага камітэта. М.М.Мураўёў і яго дзейнасць у краі. Падаўленне паўстання. Вынікі і значэнне паўстання.

Тэма 10.3 Станаўленне капіталістычных адносін ў сельскай гаспадарцы

Усталяванне капіталізму ў сельскай гаспадарцы краін Заходняй Еўропы. Прускі і амерыканскі шляхі развіцця аграрнага капіталізму. Змены ў землеўладанні і землекарыстанні ў Беларусі ў 80–90-я гг. XIX ст. Рост буржуазнага землеўладання. Развіццё прадпрымальніцкай гаспадаркі. Аграрны крызіс 80-х гадоў XIX ст. і яго ўплыў на спецыялізацыю сельскай гаспадаркі Беларусі. Паглыбленне крызісу памешчыцкай гаспадаркі. Скарачэнне дваранскага землеўладання і рост бессаслоўнай зямельнай уласнасці. Галоўныя накірункі спецыялізацыі.

Падаткі і павіннасці сялян. Становішча сялянскай беднаты. Феадальна-прыгонніцкія перажыткі і іх уплыў на развіццё аграрнага капіталізму ў Беларусі. Фарміраванне аграрнай буржуазіі і сельскага пралетарыяту ў Беларусі.

Тэма 10.4 Развіццё прамысловасці, транспарту і шляхоў зносін

Транспарт, гандаль і крэдыт. Будаўніцтва чыгунак. Дзейнасць банкаў у Беларусі. Абмежаванні ў адносінах да памешчыкаў “польскага паходжання”. Развіццё прамысловасці і рост гарадоў. Спецыялізацыя беларускай прамысловасці. Яе галіновая структура. Высокая ўдзельная вага дробнай вытворчасці. Замаруджаныя тэмпы пераходу да машынай вытворчасці (фабрыкі).

Прамысловае развіццё гарадоў і мястэчак. Прамысловасць у сельскай мясцовасці. Станаўленне фабрычнай вытворчасці Беларусі. Галіновая структура і размяшчэнне прамысловасці. Уплыў буржуазных рэформ і прамысловай рэвалюцыі на развіццё гарадоў Беларусі. Фарміраванне гандлёва-прамысловай буржуазіі і прамысловага пралетарыяту. Іх нацыянальны склад. Становішча прамысловых рабочых.

Колькасць, сацыяльны і нацыянальны склад буржуазіі Беларусі. Фарміраванне, структура і становішча рабочага класа Беларусі. Стварэнне фінансавых і крэдытных устаноў у Беларусі. Развіццё кааператыўнага руху. Колькасць, сацыяльны і нацыянальны склад гарадскога насельніцтва Беларусі ў 60–90-я гады XIX ст.

Тэма 10.5 Пачатак узнікнення палітычных рухаў, партый, арганізацый

Перадумовы ўзнікнення палітычных партый і асаблівасці іх станаўлення ў Беларусі. Пачатак дзейнасці агульнарасійскіх партый і групак. Узнікненне беларускіх партый і арганізацый.

Сялянскі і рабочы рух. Народніцкія гурткі ў Беларусі. Характар і асаблівасці народніцтва 80–90-х гадоў у Беларусі. Ідэйна-арганізацыйны крызіс народніцтва. Пачатак прапаганды марксізму ў Беларусі. Першыя сацыял-дэмакратычныя гурткі. I з'езд РСДРП. Утварэнне “Рабочага саюза Літвы” і Бунда. “Рабочая партыя палітычнага вызвалення Расіі”. Утварэнне сацыял-дэмакратыі Каралеўства Польскага і Літвы. Уздым рабочага руху ў другой палове 90-х гадоў. Асноўныя патрабаванні рабочых. Першыя палітычныя выступленні рабочых.

Тэма 10.6 Фарміраванне беларускай нацыі. Культура Беларусі ў другой палове XIX ст.

Гістарыяграфія пытання. Гістарычныя ўмовы развіцця беларускай культуры ў другой палове XIX ст. і ўтварэнне беларускай нацыі. Этнічная тэрыторыя беларусаў, нацыянальны склад насельніцтва па губернях і паветах. Асаблівасці саслоўнага і рэлігійнага складу, заняткаў беларускага, рускага, польскага, яўрэйскага і татарскага насельніцтва Беларусі, яго размяшчэнне ў гарадах і сельскай мясцовасці. Развіццё капіталістычнага рынку. Паступовы распад саслоўнай структуры. Фарміраванне і нацыянальны склад пралетарыяту і буржуазіі. Слабасць эканамічных пазіцый беларускай нацыянальнай буржуазіі. Фарміраванне агульных нацыянальных прыкмет. Этнічная і нацыянальная самасвядомасць. Развіццё культуры Беларусі ў другой палове XIX ст. Школа і народная асвета.

Развіццё беларускай літаратуры ў другой палове XIX ст. Архітэктура, выяўленчае мастацтва ў другой палове XIX ст. Вывучэнне быту і матэрыяльнай культуры Беларусі. Этнаграфічныя і гістарычныя даследаванні. Музыка і тэатр. Горадабудаўніцтва і архітэктура. Жывапіс. Вядучая роля гістарычнага жанру. Развіццё бытавога жанру, краявіду і партрэта. Шматнацыянальны характар культуры ў Беларусі.

Развіццё мастацкай літаратуры. Творчасць Ф.Багушэвіча, А.Гурыновіча, Я.Лучыны, К.Каганца і інш. Студэнцкія арганізацыі ў Пецярбургу і Маскве. Рост легальных публікацый на беларускай мове ў 90-я гады. Асаблівасці нацыянальна-культурнага руху. Асвета. Пачатковая і сярэдняя адукацыя. Афіцыйны друк. Газета “Мінскі лісток”. Прапаганда ідэалогіі “заходнерусізму”. Беларускі фальклор. Быт і матэрыяльная культура, звычаі, абрады, нормы маралі народаў Беларусі.

Раздзел 11 Беларусь у пачатку XX ст. (1900–1914 гг.)

Тэма 11.1 Сацыяльна-эканамічнае развіццё Беларусі ў пачатку XX ст.

Гістарыяграфія пытання. Развіццё капіталізму ў сельскай гаспадарцы. Феадальна-прыгонніцкія перажыткі. Эміграцыя. Капіталістычныя і прыгонніцкія формы эксплуатацыі. Сацыяльныя і нацыянальныя працэсы ў Беларусі да рэвалюцыі 1905–1907 гг. Сацыяльная структура насельніцтва. Эканамічная палітыка царызму ў Беларусі. Развіццё прамысловасці. Эканамічны крызіс (1900–1903 гг.). Структура і характар прамысловасці ў пачатку XX ст. Пранікненне буйнога капіталу. Прамысловыя таварыствы і іх роля ва ўмацаванні цэнтралізацыі капіталу ў прамысловасці. Рост рабочага класа. Нацыянальны і сацыяльны склад рабочага класа Беларусі і яго становішча. Уздым рабочага і сялянскага руху.

Развіццё прамысловасці і гандлю. Транспарт і шляхі зносін. Сацыяльнае становішча рабочых: колькасць, склад, умовы працы. Памешчыцкае і сялянскае землеўладанне. Формы сялянскіх выступленняў. Дыферэнцыяцыя сялянства на мяжы XIX–XX стст.

Тэма 11.2 Рэвалюцыя 1905–1907 гг. у Беларусі.

Гістарыяграфія пытання. Абвастрэнне сацыяльных супярэчнасцей і нацыянальнага пытання. “Паліцэйскі сацыялізм”. Яўрэйская незалежная рабочая партыя. Сацыял-дэмакратычныя арганізацыі. Арганізацыя партыі сацыялістаў-рэвалюцыянераў і Польскай партыі сацыялістычнай у Літве. Беларускі нацыянальна-вызваленчы рух. Утварэнне Беларускай сацыялістычнай грамады. Пачатак рэвалюцыі: рэвалюцыйны рух у студзені – верасні 1905 г. Вяскова-летні ўздым палітычных выступленняў і эканамічнай барацьбы рабочых. Уплыў рабочага руху на сялянства. Новыя формы сялянскага руху. Салдацкія выступленні. Адносіны палітычных партый, насельніцтва Беларусі да ўказа аб скліканні Булыгінскай думы. Кастрычніцкая палітычная стачка ў гарадах і мястэчках Беларусі. Маніфест 17 кастрычніка 1905 г. Курлоўскі расстрэл у Мінску. Дыферэнцыяцыя грамадска-палітычных сіл. Буржуазна-ліберальны рух і яго асаблівасці ў заходніх губернях. Снежаньская палітычная стачка ў Беларусі. Адступленне рэвалюцыі.

Выбары і дзейнасць дэпутатаў ад Беларусі ў I Дзяржаўнай думе Расіі. I-я Дзяржаўная дума ў грамадска-палітычным жыцці Беларусі. Адступленне рэвалюцыі. Дзяржаўная дума другога склікання.

Тэма 11.3 Сталыпінскія рэформы ў Беларусі і іх вынікі.

Палітычныя і ідэалагічныя ўмовы правядзення рэформы. Асаблівасці эканамічнай сітуацыі ў пяці заходніх губернях. Пераход надзельнай зямлі ва ўласнасць сялян. Арганізацыя перасялення сялян ў азіяцкую частку Расіі. Адыходніцтва. Земская рэформа ў Беларусі. Вынікі рэформ для Беларусі.

Тэма 11.4 Беларусь у гады Першай сусветнай вайны.

Гістарыяграфія пытання. Перадумовы і пачатак вайны. Увядзенне ваеннага становішча ў беларускіх губернях. Мабілізацыйныя мерапрыемствы. Адносіны да вайны розных слаёў насельніцтва, палітычных і грамадскіх арганізацый, газеты “Наша Ніва”. Ваенныя дзеянні на тэрыторыі Беларусі ў 1915–1916 гг. Нямецкі акупацыйны рэжым. Дзейнасць “Беларускага камітэта дапамогі ахвярам вайны” на тэрыторыі, акупаванай немцамі. Беларускае школьніцтва, культурна-асветніцкая справа ва ўмовах нямецкай акупацыі ў 1915–1917 гг. Беларускі народны камітэт і Цэнтральны саюз беларускіх нацыянальных грамадскіх арганізацый. Стварэнне Беларускай сацыял-дэмакратычнай рабочай групы. Заснаванне “Канфедэрацыі Вялікага Княства Літоўскага”.

Тэма 11.5 Культура Беларусі ў пачатку XX ст.

Якасныя зрухі ў развіцці беларускай мастацкай літаратуры, нацыянальнай драматургіі, літаратурнай крытыкі і публіцыстыкі. Беларускія пісьменнікі: Я.Купала, Я.Колас, М.Багдановіч, Цётка, К.Каганец, Ц.Гартны, З.Бядуля, М.Гарэцкі. Асаблівасці беларускай літаратуры нашаніўскага перыяду. Развіццё перыядычнага друку і кнігадрукавання. Беларускія газеты. Беларускія выдавецтвы. Станаўленне беларускага прафесійнага тэатра. Развіццё і папулярызацыя беларускай народнай музыкі і песні. Драўлянае дойдліства. Жывапіс. Пераважнае развіццё жанру краявіду. Развіццё бытавога жанру. Разнастайнасць і супярэчлівасць выяўленчага мастацтва ў рэвалюцыйны час. Графіка. Пластыка і дэкаратыўна-прыкладное мастацтва. Шматнацыянальны характар культуры Беларусі.

Нацыянальная палітыка. Барацьба з беларускім адраджэннем. Ідэалогія і практыка “заходне-русізму”. Барацьба польскіх нацыяналістычных групавак з беларускім нацыянальным рухам. Газета “Наша Ніва” – цэнтр адраджэнцкага руху. Барацьба за адраджэнне і развіццё нацыянальнай мовы. Роля “Нашай Нівы” ў развіцці нацыянальнай літаратуры, друку, фарміраванні нацыянальнай беларускай інтэлігенцыі.

Адукацыя. Школьная справа ў Беларусі ў пачатку XX ст. Прафесійна-тэхнічнае навучанне. Стварэнне беларускай нацыянальнай школы. Арганізацыя падрыхтоўкі настаўніцкіх кадраў. Стварэнне падручнікаў для нацыянальнай школы. Навуковыя даследаванні мовы, этнаграфіі і гісторыі Беларусі.

Раздзел 12 Беларусь пасля падзення самадзяржаўя (сакавік – кастрычнік 1917 г.)

Тэма 12.1 Становішча Беларусі ў пачатку 1917 г.

Гістарыяграфія пытання. Асаблівасці эканамічнага, ваеннага і палітычнага становішча. Лютаўская рэвалюцыя ў Беларусі. Змены органаў улады. Стварэнне Часовых грамадскіх камітэтаў парадку, назначэнне камісараў Часовага ўрада, выбары валасных, гарадскіх і павятовых камітэтаў. Утварэнне

Саветаў рабочых і сялянскіх дэпутатаў у Беларусі. Стварэнне салдацкіх камітэтаў у войсках Заходняга фронту і іх уплыў на становішча ў Беларусі.

Першы з'езд ваенных і рабочых дэпутатаў арміі і тылу Заходняга фронту і яго адносіны да пытання аб вайне, да палітыкі Часовага ўрада. З'езды сялянскіх дэпутатаў, адносіны да ваеннага і аграрнага пытанняў. Арганізацыя прафесійных саюзаў рабочых і служачых. Уздым грамадска-палітычнай актыўнасці насельніцтва Беларусі. Палітычныя партыі і грамадскія арганізацыі пасля падзення самадзяржаўя. Пазіцыі асноўных партый (кадэтаў, акцыябрыстаў, сацыял-дэмакратаў, сацыялістаў-рэвалюцыянераў) па аграрным і нацыянальным пытаннях.

Тэма 12.2 Беларускі нацыянальны рух пасля падзення самадзяржаўя

Гістарыяграфія пытання. Аднаўленне дзейнасці БСГ, яе арганізацый у гарадах Беларусі, Расіі, у арміі і на флоце. Канферэнцыя ў сакавіку 1917 г. Адносіны БСГ да Часовага ўрада, аўтаноміі Беларусі. Канферэнцыя БСГ у чэрвені 1917 г., абмеркаванне праекта новай праграмы БСГ, абранне часовага ЦК БСГ. З'езд прадстаўнікоў беларускіх нацыянальных арганізацый у Мінску 25–27 сакавіка 1917 г. Рашэнні з'езда па пытаннях аўтаноміі Беларусі, вызначэння яе тэрыторыі, арганізацыі культурна-асветніцкай работы. Утварэнне Беларускага нацыянальнага камітэта (БНК), яго склад і дзейнасць. Адносіны Часовага ўрада да набыцця Беларуссю аўтаноміі. З'езд прадстаўнікоў беларускіх партыйных і грамадскіх арганізацый 8–10 ліпеня 1917 г. Барацьба БСГ за лідэрства сярод беларускіх арганізацый. Абранне Цэнтральнай Рады беларускіх арганізацый (ЦРБА). Дзейнасць ЦРБА. III з'езд Беларускай сацыялістычнай Грамады. Прыняцце новай праграмы БСГ. II сесія ЦРБА, пераўтварэнне яе ў Вялікую Беларускаю Радую (ВБР). Заснаванне Цэнтральнай беларускай вайскавой Рады (ЦВВР). Газета “Вольная Беларусь”. Стварэнне Беларускай сацыял-дэмакратычнай рабочай партыі, яе платформа. Беларускі абласны камітэт пры ўсерасійскім Савеце сялянскіх дэпутатаў (БАК).

Тэма 12.3 Кастрычніцкая рэвалюцыя ў Беларусі

Гістарыяграфія пытання. Рэвалюцыйныя падзеі ў Петраградзе і іх водгук на тэрыторыі Беларусі. Стварэнне ваенна-рэвалюцыйнага Камітэта (ВРК) Заходняй вобласці і фронту. Ліквідацыя органаў Часовага ўрада і арганізацыя савецкай улады на месцах. Барацьба за ўсталяванне савецкай улады ў Мінску. Мінскі савет. Камітэт выратавання рэвалюцыі. Дапамога Заходняга фронту ва ўсталяванні савецкай улады ў Мінску. Усталяванне савецкай улады ў іншых гарадах Беларусі. Пазіцыя беларускіх нацыянальных партый да ўсталявання савецкай улады. Утварэнне Аблвыканкамзаха, стварэнне СНК Заходняй вобласці, савецкіх органаў кіравання на месцах. Першыя палітычныя, эканамічныя і сацыяльныя пераўтварэнні савецкай улады. Байкот мерапрыемстваў савецкай улады і барацьба з імі ВРК. Ажыццяўленне Дэкрэта аб міры на Заходнім фронце. Адносіны савецкай улады да нацыянальнага пытання і нацыянальнага руху ў Беларусі. Адкрыццё ўсебеларускага з'езда

(кангрэса) у снежні 1917 г. Склад яго ўдзельнікаў, вызначэнне асноўных поглядаў на лёс Беларусі. Адносіны ўсебеларускага з'езда да ўлады Саветаў, мясцовых органаў савецкай улады. Разгон Усебеларускага кангрэса. Утварэнне Выканкама Усебеларускага з'езда.

Тэма 12.4 Мяцеж корпуса І.Р.Доўбар-Мусніцкага. Ваенная інтэрвенцыя Германіі

Гістарыяграфія пытання. Палітычныя мэты мяцяжу, яго тэрыторыя. Адносіны беларускага насельніцтва да польскіх легіянераў. Партызанская барацьба. Мерапрыемствы савецкай улады па падаўленні мяцяжу. Ваенныя дзеянні супраць корпуса Доўбар-Мусніцкага. Сувязь польскіх легіянераў з нямецкімі войскамі. Наступленне нямецкіх войскаў у пачатку 1918 г. Захоп новых тэрыторый Беларусі. Спробы савецкай улады арганізаваць супраціўленне нямецкаму наступу. Вынікі Брэсцкага міру для Беларусі. Нямецкі акупацыйны рэжым на захопленай тэрыторыі Беларусі, адносіны да яго насельніцтва. Партызанская і падпольная барацьба супраць нямецкіх акупантаў у 1918 г. Заканчэнне Першай сусветнай вайны. Скасаванне Брэсцкага дагавору. Наступленне Чырвонай арміі, вызваленне тэрыторыі Беларусі ад нямецкіх войскаў. Беларускае пытанне падчас афармлення Версальскай сістэмы.

Тэма 12.5 Беларуская Народная Рэспубліка

Гістарыяграфія пытання. Прыняцце Выканкамам Усебеларускага з'езда Першай устаўной граматы. Стварэнне Народнага сакратарыята на чале з І.Варонкам. Другая ўстаўная Грамата, яе змест. Абвяшчэнне Беларускай народнай рэспублікі (БНР). Рада БНР, яе склад і дзейнасць. Трэцяя ўстаўная Грамата, абвяшчэнне незалежнасці БНР. Адносіны БНР і германскіх улад. Палітычны крызіс БНР. Раскол у БСГ. Утварэнне Беларускай сацыял-дэмакратычнай партыі (БСДП), Беларускай партыі сацыялістаў-федэралістаў (БПСФ), Беларускай партыі сацыялістаў-рэвалюцыянераў. Пазіцыі беларускіх нацыянальных партый па сацыяльна-эканамічных, аграрных і нацыянальных пытаннях. Барацьба за міжнароднае прызнанне БНР, адносіны да яе насельніцтва Беларусі, акупацыйных нямецкіх і савецкіх улад. Грамадска-палітычныя дзеянні беларускага адрэджэнцага руху. Гістарычнае месца БНР у працэсе стварэння беларускай дзяржаўнасці.

Раздзел 13 Беларусь паміж дзвюма сусветнымі войнамі (1919–1939 гг.)

Тэма 13.1 Утварэнне БССР

Гістарыяграфія пытання. Палітычныя перадумовы стварэння беларускай савецкай дзяржаўнасці. Роля Беларускага нацыянальнага камісарыята пры Наркамаце па справах нацыянальнасцей РСФСР і беларускіх секцый ў РКП(б). Пазіцыя па беларускім пытанні Аблвыканкамзаха і Паўночна-заходняга абласнога камітэта РКП(б). Супярэчнасці працэсу станаўлення беларускай

савецкай дзяржаўнасці. Прыняцце вышэйшымі партыйнымі органамі рашэння аб стварэнні БССР. VI абласная канферэнцыя бальшавіцкай партыі. Абвяшчэнне БССР. Утварэнне КП(б) Беларусі. Стварэнне Часовага рабоча-сялянскага ўрада БССР. Вызначэнне тэрыторыі БССР. Уключэнне Віцебскай і Магілёўскай губерняў у склад РСФСР. I з'езд Саветаў БССР, яго рашэнні. Першая Канстытуцыя БССР. Прыняцце рашэння аб стварэнні Літоўска-Беларускай ССР (ЛітБел). Скасаванне Літоўска-Беларускай ССР. Сацыяльна-эканамічныя пераўтварэнні на савецкай частцы тэрыторыі Беларусі ў 1918–1920 гг. Палітыка “ваеннага камунізму” і асаблівасці яе ажыццяўлення. Нацыяналізацыя прамысловасці. Надзяленне сялян зямлёй. Харчразвёрстка, яе эканамічныя і сацыяльныя вынікі. Камбеды ў Беларусі. Адносіны насельніцтва да палітыкі “ваеннага камунізму”. Сялянскія хваляванні і антысавецкія выступленні, выкліканыя харчразвёрсткай, мабілізацыямі ў Чырвоную Армію. Падаўленне антысавецкіх выступленняў, кантрыбуцыі. Мяцеж Стракапытава ў Гомелі.

Тэма 13.2 Савецка-польская вайна на тэрыторыі Беларусі

Гістарыяграфія пытання. Наступленне польскіх войскаў, акупацыя тэрыторыі Беларусі. Палітыка польскага кіраўніцтва ў дачыненні да БНР, беларускага нацыянальнага руху. Раскол у беларускім грамадска-палітычным руху па пытаннях рэалізацыі ідэі беларускай дзяржаўнасці. Беларускія эсэры аб “трэцім шляху” для Беларусі. Арганізацыя “Маладая Беларусь”. Стварэнне Беларускай камуністычнай арганізацыі. У.Ігнатоўскі. Супраціўленне беларускага народа польскім акупантам. Супрацоўніцтва беларускіх эсэраў і камуністычных арганізацый у барацьбе супраць польскіх акупантаў. Беларускі паўстанчы камітэт і падрыхтоўка паўстання. Народная ваенная самаахова (НВС). Наступленне Чырвонай арміі летам і восенню 1920 г. Контрнаступленне польскіх войскаў.

Тэма 13.3 Аднаўленне савецкай улады на вызваленай ад палякаў тэрыторыі

Дэкларацыя аб абвяшчэнні незалежнасці Савецкай Сацыялістычнай Рэспублікі Беларусь (ССРБ). Слуцкае паўстанне. Барацьба супраць савецкай улады атрадаў С.Булак-Балаховіча. Ліквідацыя фарміраванняў С.Булак-Балаховіча, іншых антысавецкіх выступленняў. Заканчэнне савецка-польскай вайны на тэрыторыі Беларусі. Няўдачы Чырвонай Арміі на завяршальным этапе вайны. Рыжскі мірны дагавор і яго вынікі для Беларусі.

Тэма 13.4 Умовы пераходу ад вайны да міру. Нацыянальна-дзяржаўнае будаўніцтва

Эканамічнае і палітычнае становішча Беларусі пасля заканчэння вайны, на пачатку 20-х гадоў. Крызіс палітыкі “ваеннага камунізму”. Абвастрэнне сацыяльнай напружанасці. Антысавецкая барацьба ў памежных з Польшчай раёнах. Падрыхтоўка антыбальшавіцкага і антыпольскага паўстання. Увядзенне

ваеннага становішча ў Беларусі. Падаўленне антысавецкіх выступленняў. Тэрыторыя і насельніцтва БССР у пачатку 20-х гадоў. Нацыянальны склад насельніцтва. Міграцыя насельніцтва, эвакуацыя і рээвакуацыя. Нелегальныя гандлёвыя зносіны, кантрабанда. Абмежаванасць эканамічных магчымасцей савецкай улады, матэрыяльных рэсурсаў. Пошукі шляхоў выхаду з крызісу. Пагадненні БССР з РСФСР і іншымі рэспублікамі. Удзел БССР у стварэнні СССР. IV Усерасійскі з'езд Саветаў. Падпісанне Дагавору аб стварэнні СССР. Статус БССР у складзе СССР.

Тэма 13.5 Прамысловасць Беларусі ў 20–30-я гады ХХ ст.

Стан прамысловасці БССР пасля пераходу да мірных умоў развіцця. Змены ў арганізацыі кіравання прамысловымі прадпрыемствамі ва ўмовах іх дзейнасці пры пераходзе да НЭПу. Ліквідацыя глаўкаў і стварэнне трэстаў, сіндыкатаў. Перавод прамысловасці на гаспадарчы разлік. Арэнда прамысловых прадпрыемстваў. Асноўныя галіны прамысловасці Беларусі. Галоўныя вынікі аднаўлення перыяду ў прамысловасці. Першы пяцігадовы план у прамысловасці Беларусі. З'яўленне новых галін вытворчасці. Вяртанне да камандна-адміністрацыйнай сістэмы, жорсткага планавання. Метады і сродкі выканання заданняў пяцігадовага плана. Гаспадарчыя вынікі першай пяцігодкі ў БССР. Прамысловасць Беларусі ў гады другой пяцігодкі. Заданні па прамысловым развіцці. Новабудоўлі, тэхнічная рэканструкцыя вытворчасці. Абвастрэнне цяжкасцей з выкананнем пяцігадовага плана. Зніжэнне тэмпаў развіцця ў БССР. Асноўныя вынікі II пяцігодкі ў Беларусі. Прамысловасць Беларусі ў агульнасаюзным гаспадарчым комплексе.

Тэма 13.6 Сельская гаспадарка Беларусі ў 20–30-я гады ХХ ст.

Становішча ў сельскай гаспадарцы Беларусі на пачатку 20-х гадоў. Пераход да новай эканамічнай палітыкі. Замена харчразвёрсткі харчовым падаткам. Дэкрэт аб вольным выбары формаў землекарыстання. Хутары ў Беларусі. Калектыўнае землекарыстанне. Закон Аб арэндзе зямлі. Дазвол найму рабочай сілы. Рост крэдытнай спажывецкай кааперацыі. Вынікі НЭПа ў сельскай гаспадарцы. Змена палітыкі камуністычнай партыі ў вёсцы. Курс на калектывізацыю. Крызіс хлебнарыхтовак. Увядзенне надзвычайных мер. Канфіскацыя хлеба ў сялянства. Забарона гандлю сельгаспрадуктамі. Забарона хутарскай формы землеўладкавання. Пачатак суцэльнай калектывізацыі. Тэрміны яе правядзення для Беларусі. Роля кіраўніцтва КП(б)Б у паскарэнні калектывізацыі. Забарона арэнды зямлі і найма рабочай сілы. Ліквідацыя “кулацкіх” гаспадарак, прымусовае ўступленне сялян у калгасы. Адток сялянскіх гаспадарак з калгасаў вясной 1930 года. Новы наступ на сялянства восенню 1930 г. Калектывізацыя беларускай вёскі на працягу першай паловы 30-х гадоў. “Раскулачванне”, прымусовыя высылкі, рэпрэсіі. Арганізацыя МТС. Голад 1932–1933 гг. у Беларусі. Вынікі калектывізацыі сельскай гаспадаркі Беларусі.

Тэма 13.7 Грамадска-палітычнае жыццё Беларусі ў 20–30-я гады XX ст.

Гістарыяграфія пытання. Асноўныя тэндэнцыі ў грамадска-палітычным жыцці Беларусі. Сістэма савецкай улады. Актывізацыя дзейнасці Саветаў у пачатку 20-х гадоў. Праявы дэмакратызму ў дзейнасці грамадска-палітычных арганізацый у першай палове 20-х гадоў. Прафесійныя саюзы Беларусі. Утварэнне камсамола ў Беларусі. Кампартыя Беларусі ў 20-я гады. Роля кампартыі ў жыцці беларускага грамадства. Самароспуск партыі беларускіх эсэраў. Утварэнне аднапартыйнай сістэмы. Канстытуцыя БССР 1927 г. Адміністрацыйна-тэрытарыяльная рэформа. Вяртанне ў склад БССР усходніх губерняў. Нацыянальныя раёны і Саветы ў Беларусі. Палітыка беларусізацыі ў дзейнасці дзяржаўных і грамадскіх арганізацый. Перавод на беларускую мову справаводства ў дзяржаўных установах. Палітыка карэнізацыі. Праявы палітыкі беларусізацыі ў войску. Супярэчнасці і цяжкасці ў правядзенні палітыкі беларусізацыі. Змены палітыкі Кампартыі ў адносінах да беларусізацыі ў канцы 20-х гадоў. Карэнныя змены грамадска-палітычнага жыцця ў канцы 20-х гадоў. Умацаванне таталітарнай тэндэнцыі ў палітыцы Кампартыі. Тэзіс аб узмацненні класавай барацьбы. Пашырэнне барацьбы з іншадумствам. Стварэнне рэпрэсіўнага апарату, пазасудовых органаў. Пераход да барацьбы з беларускім нацыянал-дэмакратызмам (нацдэмамі). Справа “Саюза вызвалення Беларусі”. Масавы характар рэпрэсій 1937–1938 гг. у Беларусі. Рэпрэсіі ўнутры КП(б)Б. Трагічны лёс кіраўнікоў рэспублікі.

Тэма 13.8 Культурнае жыццё ў БССР

Палітыка Савецкай улады і кіраўнікоў Кампартыі па пытаннях развіцця нацыянальнай культуры ў Беларусі. Уплыў палітыкі беларусізацыі на актывізацыю нацыянальна-культурнага жыцця. Станаўленне і развіццё ў Беларусі савецкай сістэмы адукацыі. Барацьба з непісьменнасцю. Стварэнне агульнаадукацыйнай, спецыяльнай і вышэйшай школы. Праявы палітыкі беларусізацыі ў сферы адукацыі. Забеспячэнне культурных патрэб нацыянальных меншасцей. Фарміраванне беларускай інтэлігенцыі і рэпрэсіі ў адносінах да яе. Развіццё беларускай савецкай літаратуры. Умовы літаратурнай дзейнасці ў пачатку 20-х гадоў. Праявы адноснай дэмакратызацыі грамадска-палітычнага жыцця ў творчай дзейнасці. Стварэнне і дзейнасць літаратурных аб’яднанняў “Маладняк”, “Узвышша”, “Полымя”. Беларуская асацыяцыя пралетарскіх пісьменнікаў. Асноўныя тэмы ў творах 20-30 гадоў Я.Купалы, Я.Коласа, М.Чарота, З.Бядулі, К.Чорнага, М.Зарэцкага, А.Дудара і іншых беларускіх літаратараў. Перабудова пісьменніцкіх арганізацый. Рэпрэсіі ў адносінах да беларускіх пісьменнікаў. Тэатральнае, музычнае і выяўленчае мастацтва Савецкай Беларусі. Рэпертуар тэатраў у Беларусі, тэматыка твораў мастакоў, кінарэжысёраў. Культурна-асветніцкая праца. Беларуская народная творчасць. Абмежаванасць працэсу нацыянальнага культурнага развіцця ў 30-я гады.

Тэма 13.9 Навука і адукацыя ў 20–30-я гады ХХ ст.

Навука ў БССР. Стварэнне сістэмы навуковых устаноў. Заснаванне і дзейнасць Інбелкульта. Разгортванне навуковых даследаванняў па пытаннях беларускай мовы, гісторыі, этнаграфіі. Стварэнне Акадэміі навук БССР. У. Ігнатоўскі, С.Некрашэвіч, В.Ластоўскі, У.Пічэта, І.Замоцін і іншыя вучоныя Беларусі. Галоўныя навуковыя цэнтры Беларусі ў 30-я гады. Здабыткі і страты беларускай навукі. Рэпрэсіі ў адносінах да вучоных.

Станаўленне і развіццё ў Беларусі савецкай сістэмы адукацыі. Барацьба з непісьменнасцю. Стварэнне агульнаадукацыйнай, спецыяльнай і вышэйшай школы. Праявы палітыкі беларусізацыі ў сферы адукацыі. Забеспячэнне культурных патрэб нацыянальных меншасцей.

Тэма 13.10 Беларускае замежжа ў міжваенны перыяд

Беларуская эміграцыя як частка беларускай нацыі. Палітычныя і эканамічныя падставы для эміграцыі з Беларусі. З’яўленне арганізаванай палітычнай эміграцыі, яе памеры і асноўныя накірункі. Адносіны лідэраў беларускай эміграцыі да Рыжскага міру, адстойванне ідэі незалежнасці Беларусі. Адносіны беларускай эміграцыі да савецкай Беларусі. Кантакты кіраўнікоў БССР з эміграцыяй. Уплыў амністыі, палітыкі беларусізацыі, гаспадарчых поспехаў у БССР на пазіцыі беларускай эміграцыі. Раскол у беларускай эміграцыі. Канферэнцыя ў Берліне (1925 г.) і яе вынікі. Рух за вяртанне. Уключэнне былых эмігрантаў у нацыянальна-культурнае адраджэнне на савецкай частцы Беларусі. Рэпрэсіі ў адносінах да беларускіх дзеячаў, якія вярнуліся з эміграцыі. Кіруючыя органы беларускай эміграцыі ў другой палове 20-х і ў 30-я гг. ХХ ст.. Нацыянальна-культурная дзейнасць беларускай эміграцыі. Выдавецкая дзейнасць. Студэнцкія аб’яднанні. Роля беларускай эміграцыі ў захаванні нацыянальнай спадчыны.

Тэма 13.11 Заходняя Беларусь у складзе Польскай дзяржавы

Заходнебеларускія землі ў складзе Польскай дзяржавы. Палітыка польскіх улад у адносінах да Заходняй Беларусі, нацыянальных праблем беларусаў. Рост беспрацоўя. Рабочы рух у Заходняй Беларусі. Аграрнае пытанне ў Заходняй Беларусі. Зямельная рэформа, парцэляцыя, камасацыя, ліквідацыя сервітутаў. Асадніцтва. Збядненне беларускага сялянства. Эканамічная эміграцыя. Нацыянальны прыгнёт беларускага насельніцтва. Таварыства беларускай школы (ТБШ), яго культурна-асветніцкая дзейнасць. Беларускі пасольскі клуб. Партыя беларускіх эсэраў на тэрыторыі Заходняй Беларусі. Стварэнне Беларускай рэвалюцыйнай арганізацыі (БРА). Беларускае сацыял-дэмакратычнае партыя. Беларускае хрысціянскае дэмакратычнае Беларускі сялянскі саюз (БСС). Утварэнне камуністычнай партыі Заходняй Беларусі (КПЗБ). Афармленне Беларускай сялянска-рабочай грамады (БСРГ). Яе праграма, палітычная і арганізацыйная дзейнасць. Пераўтварэнне грамады ў масавую арганізацыю. Б.Тарашкевіч, С.Рак-Міхайлоўскі, П.Валошын, П.Мятла і іншыя кіраўнікі Беларускага нацыянальнага руху. Разгром і забарона БСРГ

польскімі ўладамі. Выбары ў сейм (1928 г.) у Заходняй Беларусі. Беларускі сялянска-рабочы пасольскі клуб “Змаганне”. Спробы стварэння антыфашысцкага народнага фронту. Беларускае народнае аб’яднанне (БНА). Роспуск КПЗБ, рэпрэсіі ў адносінах да яе кіраўнікоў. Культура Заходняй Беларусі. Школы, друк, літаратура і мастацтва. Творы М.Танка, М.Васілька, В.Таўлая, Я.Брыля, Б.Тарашкевіча, І.Дварчаніна і інш. Народная творчасць. Р.Шырма. Драматычныя секцыі пры гуртках ТБШ.

Раздзел 14 Беларусь у гады Другой сусветнай вайны і Вялікай Айчыннай войны. 1939–1945 гг.

Тэма 14.1 Уключэнне Заходняй Беларусі ў склад БССР

Гістарыяграфія пытання. Савецка-германскі дагавор 1939 г., сакрэтныя пратаколы да яго. Пачатак Другой сусветнай вайны. Напад фашысцкай Германіі на Польшчу, разгром польскай дзяржавы. Ваенныя дзеянні на беларускай тэрыторыі. Уступленне Чырвонай арміі ў Заходнюю Беларусь. Адносіны насельніцтва да прыходу Чырвонай арміі. Лёс польскіх вайскоўцаў, якія апынуліся ў савецкім палоне. Арганізацыя часовых органаў кіравання на тэрыторыі Заходняй Беларусі. Хуткае стварэнне арганізацый КП(б)Б, забарона дзейнасці іншых палітычных партый. Выбары ў Народны сход Заходняй Беларусі, яго склад. Рашэнні Народнага сходу, III сесіі Вярхоўнага Савета БССР. Павелічэнне тэрыторыі і насельніцтва БССР. Перадача часткі беларускіх зямель Літве. Усталяванне савецкай улады ў Заходняй Беларусі. Выбары ў Вярхоўныя Саветы СССР і БССР. Нацыяналізацыя прамысловасці. Пачатак стварэння калгасаў, МТС. Змены ў культурным жыцці. Антысавецкая барацьба ў Заходняй Беларусі. Польскае падполле. Дэпартацыі з Заходняй Беларусі розных груп насельніцтва.

Тэма 14.2 Напад Германіі на СССР. Абарончыя баі ў Беларусі

Напад фашысцкай Германіі на СССР. Баі ў пагранічных раёнах БССР. Ваенныя дзеянні на тэрыторыі Беларусі ў першыя месяцы вайны. Эвакуацыя прамысловых прадпрыемстваў, дзяржаўнай і калгаснай маёмасці і насельніцтва ў савецкі тыл. Вынікі двухмесячных баёў у Беларусі.

Тэма 14.3 Акупацыйны рэжым на тэрыторыі Беларусі 1941–1944 гг.

Акупацыя тэрыторыі Беларусі германскімі войскамі. Мэты акупацыйнай палітыкі. Устанаўленне акупацыйнага рэжыму. Сацыяльна-эканамічныя і палітычныя мерапрыемствы нямецкіх акупантаў. Рабаванне гітлераўцамі гаспадарчых і культурных каштоўнасцей. Масавое знішчэнне ваеннапалонных і насельніцтва. Вываз насельніцтва на работу ў Германію. Канцэнтрацыйныя лагеры і турмы. Карныя экспедыцыі. Яўрэйскія гета. Беларускі нацыянальны рух, беларускія нацыянальныя арганізацыі ва ўмовах акупацыі. Адносіны насельніцтва Беларусі да нямецкага акупацыйнага рэжыму.

Тэма 14.4 Антыфашысцкая барацьба супраць фашысцкіх акупантаў. Партызанскі і падпольны рух

Разгортванне барацьбы супраць нямецкіх войскаў на акупіраванай тэрыторыі Беларусі. Першыя партызанскія атрады і падпольныя антыфашысцкія камітэты і групы. Дзейнасць КП(б)Б ва ўмовах акупацыі. Стварэнне сеткі падпольных партыйных і камсамольскіх органаў і арганізацый. Мінскае падполле. Падпольныя арганізацыі і барацьба з акупантамі ў Магілёве, Віцебску, Оршы, Скідзелі, іншых раёнах Беларусі. Антыфашысцкія патрыятычныя арганізацыі ў заходніх абласцях рэспублікі. Супраціўленне ў гета. Уплыў ваенных падзей на ваенна-палітычнае становішча ў Беларусі. Партызанскія брыгады, іх баявая дзейнасць. Стварэнне і роля Беларускага штаба партызанскага руху (БШПР). Арганізацыйная структура савецкага партызанскага руху. Партызанскія зоны. Рэйдны партызанскі фарміраванні. “Рэйкавая вайна”. Дапамога савецкага тылу і мясцовага насельніцтва партызанам і падпольшчыкам. Узаемаадносіны мірнага насельніцтва і партызан. Асаблівасці антыфашысцкай барацьбы ў Заходняй Беларусі. Армія Краёва ў Беларусі: мэты, тактыка, дзейнасць, узаемаадносіны з савецкімі партызанамі. Вызваленне Беларусі.

Тэма 14.5 Вызваленне Беларусі ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў. Заканчэнне Другой сусветнай вайны

Пачатак вызвалення тэрыторыі Беларусі ў канцы 1943 – пачатку 1944 г. Сумесныя дзеянні партызан і часцей Чырвонай арміі. Беларуская наступальная аперацыя “Баграціён”. Акружэнне і разгром фашысцкіх войскаў пад Віцебскам, Бабруйскім, Мінскам. Вызваленне Мінска, усёй тэрыторыі БССР ад нямецкіх захопнікаў. Значэнне разгрому гітлераўскіх войскаў у Беларусі. Аднаўленчыя мерыпрыемствы на вызваленай тэрыторыі Беларусі ў гады вайны. Дапамога народаў СССР у аднаўленні гаспадаркі Беларусі. Першыя крокі па аднаўленні прамысловасці і сельскай гаспадаркі. Аднаўленне ўстаноў адукацыі і культуры. Удзел беларускага народа ў разгроме фашысцкай Германіі і Японіі. Беларусы на франтах Вялікай Айчыннай вайны, у еўрапейскім руху Супраціўлення. Эвакуіраваныя жыхары Беларусі ў савецкім тыле. Людскія, матэрыяльныя і культурныя страты Беларусі ў час Другой сусветнай вайны.

Раздзел 15 БССР у пасляваенны перыяд (1945–1985 гг.)

Тэма 15.1 БССР у першае пасляваеннае дзесяцігоддзе.

БССР пасля вызвалення ад нямецкай акупацыі. Пяцігадовы план аднаўлення і развіцця народнай гаспадаркі Беларускай ССР 1946–1950 гг. Стварэнне новых галін прамысловасці. Апераджальны рост цяжкай прамысловасці. Адміністрацыйна-бюракратычная сістэма кіравання прадпрыемствамі. Аднаўленне калгасна-саўгаснай сістэмы, МТС. Калектывізацыя ў заходніх раёнах БССР. Аднаўленне дзейнасці партыйных, савецкіх органаў і грамадскіх арганізацый пасля вайны. Падпольныя

патрыятычныя арганізацыі беларускай моладзі. Антысавецкая барацьба і бандытызм. Узмацненне адміністрацыйна-каманднай сістэмы, культура асобы Сталіна і ідэалагічнага ўціску. Рэпрэсіі ў пасляваенныя гады. Першыя спробы дэмакратызацыі грамадска-палітычнага жыцця пасля смерці Сталіна.

Тэма 15.2 БССР на міжнароднай арэне. Удзел у працы ААН і іншых міжнародных арганізацый

Выхад БССР на міжнародную арэну. Стварэнне Міністэрства замежных спраў. Пашырэнне паўнамоцтваў рэспублікі ў галіне знешніх зносін. БССР – адна з краін-заснавальніц ААН. Удзел Беларусі ў дзейнасці спецыялізаваных міжнародных устаноў. Дзейнасць прадстаўнікоў БССР у ААН. Умовы развіцця замежных сувязей. Матэрыяльнае і бытавое становішча насельніцтва Беларусі ў пасляваенныя гады. Аднаўленне ў галіне культуры. Становішча народнай адукацыі пасля вайны. Скарачэнне колькасці беларускіх школ. Аднаўленне сістэмы вышэйшай адукацыі. Аднаўленне навуковых устаноў, дзейнасць Акадэміі навук БССР, развіццё навуковых даследаванняў. Літаратура і мастацтва ў пасляваеннае дзесяцігоддзе. Ідэалагічнае ўмяшанне ў дзейнасць творчай інтэлігенцыі. Вядучая тэматыка ў творчасці мастакоў, літаратараў, кінематаграфістаў Беларусі ў пасляваенныя гады. Рэпертуар тэатраў. Музычная культура. Аднаўленне сеткі культурна-асветніцкіх устаноў. Павелічэнне выпуску газет, часопісаў, кніг.

Тэма 15.3 БССР у 1950–1980-я гг.

Сацыяльна-эканамічнае развіццё. Асноўныя тэндэнцыі эканамічнага развіцця рэспублікі ва ўмовах навукова-тэхнічнай рэвалюцыі. Асаблівасці навукова-тэхнічнага прагрэсу ў Беларусі. Структура прамысловасці. Стварэнне новых галін вытворчасці. Уплыў ваенна-прамысловага комплексу на тэхнічны прагрэс. Пагаршэнне экалагічнай абстаноўкі. Спробы эканамічных рэформ. Тэмпы прамысловай вытворчасці, прычыны іх зніжэння з канца 70-х гадоў. Становішча ў сельскай гаспадарцы рэспублікі. Рэарганізацыя МТС. Ажыццяўленне эканамічнай рэформы ў кіраванні сельскай гаспадаркай. Меліярацыя. Стварэнне сельскагаспадарчых комплексаў. Рост застоўных тэндэнцый у сацыяльна-эканамічным развіцці. Грамадска-палітычнае жыццё. Спробы дэмакратызацыі грамадскага жыцця. Рэабілітацыя ахвяр культуры асобы. Кампартыя Беларусі. Стыль і метады партыйнага кіраўніцтва дзяржаўнай, гаспадарчай і культурнай сферамі жыцця. Саветы, прафсаюзы, маладзёжныя і іншыя грамадскія арганізацыі. Культурнае жыццё рэспублікі. Пераход да абавязковай васьмігадовай і ўсеагульнай сярэдняй адукацыі. Адкрыццё ў рэспубліцы новых навучальных устаноў. Пашырэнне ўніверсітэцкай адукацыі, асноўныя напрамкі навуковых даследаванняў. Галоўныя дасягненні ў развіцці беларускай літаратуры і мастацтва. Абмежаванасць нацыянальна-культурнага жыцця ў Беларусі. Выцясненне беларускай мовы са сферы адукацыі, навукі і друку. Прычыны духоўнага крызісу грамадства і яго сацыяльна-псіхалагічныя вынікі.

Тэма 15.4 БССР ва ўмовах палітыкі перабудовы

Нарастанне крызісных з'яў у грамадска-палітычным і сацыяльна-эканамічным жыцці СССР. Палітыка перабудовы, яе змест і шляхі ажыццяўлення. Розныя погляды і меркаванні на палітыку перабудовы. Дзяржаўны пераварот у Маскве ў жніўні 1991 г. Распад СССР і яго вынікі для эканамічнага становішча Беларусі. Пошукі шляхоў выхаду з крызісу і пераадоленне негатыўных з'яў у эканоміцы.

Раздзел 16 Суверэнная Рэспубліка Беларусь ў канцы XX – пачатку XXI ст.

Тэма 16.1 Асноўныя тэндэнцыі сацыяльна-эканамічнага развіцця Рэспублікі Беларусь

Неабходнасць кардынальных змен, пошукі шляхоў іх ажыццяўлення. Асаблівасці і цяжкасці ажыццяўлення эканамічных рэформ, пераходу да рынкавых адносін. Чарнобыльская катастрофа і яе наступствы для рэспублікі. Развал СССР і стварэнне СНД. Уплыў гэтых працэсаў на эканамічнае і сацыяльнае развіццё Беларусі. Станаўленне розных форм ўласнасці і гаспадарання. Цяжкасці і супярэчнасці ў сацыяльна-эканамічным развіцці ў канцы 80-х – пачатку 90-х гадоў. Распрацоўка праграмы пераходу да рынкавых адносін. Непаслядоўнасць рэформ. Скарачэнне выпуску прамысловай прадукцыі, пагаршэнне становішча сельскай гаспадаркі. Абвастрэнне эканамічнага крызісу. Заняпад у сацыяльнай сферы.

Тэма 16.2 Сацыяльна-эканамічнае развіццё Рэспублікі Беларусь

Распрацоўка і прыняцце праграмы неадкладных мер па вываду эканомікі рэспублікі з крызісу пасля абрання А.Р.Лукашэнкі Прэзідэнтам Рэспублікі Беларусь у 1994 г. Прыняцце першым Усебеларускім народным сходам (кастрычнік 1996 г.) дакумента “Асноўныя напрамкі сацыяльна-эканамічнага развіцця Рэспублікі Беларусь на 1996–2000 гады”. Рэалізацыя распрацаваных мерапрыемстваў, іх вынікі. Пераадоленне крызісных тэндэнцый ў эканоміцы ў другой палове 90-х гадоў. Пераход ад спаду да развіцця эканомікі, стабілізацыі эканамічнага росту. Асноўныя тэндэнцыі сацыяльна-эканамічнага развіцця Рэспублікі Беларусь. Распрацоўка нацыянальнай стратэгіі ўстойлівага эканамічнага развіцця краіны. Станаўленне беларускай мадэлі сацыяльна-арыентаванай рыначнай эканомікі.

Тэма 16.3 Новыя з'явы ў грамадска-палітычным жыцці Беларусі

Працэсы дэмакратызацыі грамадска-палітычнага жыцця рэспублікі ў другой палове 80-х гадоў. Узрастанне ролі саветаў, выбары народных дэпутатаў. Заканадаўчая дзейнасць Вярхоўнага Савета БССР. Рэфарміраванне савецкай палітычнай сістэмы. Узнікненне новых палітычных партый і рухаў, грамадскіх арганізацый. Страта КПБ манаполіі на ўладу. Рост нацыянальных рухаў. Прыняцце Дэкларацыі аб дзяржаўным суверэнітэце Беларускай ССР.

Жнівеньскі путч 1991 г. і яго уплыў на становішча Беларусі. Наданне Дэкларацыі аб дзяржаўным суверэнітэце Беларускай ССР статуса канстытуцыйнага закона. Прыняцце новай назвы дзяржавы і яе сімволікі. Белавежскае пагадненне аб дэансацыі саюзнага дагавора і стварэнні Садружнасці незалежных дзяржаў (СНД). Прыняцце Канстытуцыі Рэспублікі Беларусь.

Тэма 16.4 Грамадска-палітычная сістэма Рэспублікі Беларусь на сучасным этапе

Станаўленне прэзідэнцкай палітычнай сістэмы. Прэзідэнцкія выбары 1994 года. А.Р.Лукашэнка – першы Прэзідэнт Рэспублікі Беларусь. Рэспубліканскі рэфэрэндум у маі 1995 г. Прыняцце сучаснай дзяржаўнай сімволікі. Пытанні рэспубліканскага рэфэрэндума ў лістападзе 1996 г. Прыняцце новай рэдакцыі Канстытуцыі Рэспублікі Беларусь. Рэспубліка Беларусь – унітарная дэмакратычная сацыяльная прававая дзяржава. Прэзідэнцкія выбары 2001 г. Перадвыбарная праграма А.Р.Лукашэнка і яго перамога на выбарах. Пытанні і вынікі рэспубліканскага Рэфэрэндума 2004 года. Выбары 2020 г. Рэфэрэндум 2022 г.

Тэма 16.5 Геапалітычнае становішча Рэспублікі Беларусь ва ўмовах міравых глабалізацыйных працэсаў

Пачатак новага этапу ў знешнепалітычнай і міжнароднай дзейнасці Беларусі пасля набывання ёю дзяржаўнага суверэнітэту. Прызнанне замежнымі краінамі незалежнасці Рэспублікі Беларусь, пашырэнне яе палітычных, эканамічных і культурных сувязей. Праблемы ўзаемаадносін Беларусі з краінамі Захаду. Развіццё міжнароднага эканамічнага супрацоўніцтва. Выкарыстанне геапалітычнага становішча, эканамічнага і навуковага патэнцыяла Беларусі ў міжнародных эканамічных сувязях.

Тэма 16.6 Беларусь у еўрапейскай і сусветнай супольнасці

Актывізацыя ўдзелу Беларусі ў дзейнасці ААН і міжнародных арганізацыях. Пераход да статусу бяз'ядзернай дзяржавы, далучэнне да дагавору аб нераспаўсюджванні ядзернай зброі. Выступленні Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь А.Р.Лукашэнка на сесіях Генеральнай Асамблеі Арганізацыі Аб'яднаных нацый ў 1995 і 2005 гг. Шматвектарнасць знешнепалітычнага курса Беларусі. Курс на паглыбленне інтэграцыйных працэсаў з Расіяй і ў рамках СНД. Развіццё інтэграцыйных працэсаў паміж Беларуссю і Расіяй. Падпісанне Дагавора аб стварэнні Саюзнай дзяржавы. Утварэнне адзінай эканамічнай прасторы Беларусі, Расіі, Украіны і Казахстана. Месца Рэспублікі Беларусь у інтэграцыйных працэсах на постсавецкай і еўразійскай прасторы ва ўмовах глабалізацыі і нарастання міжнароднага тэрарызму. Рэспубліка Беларусь – раўнапраўны член сусветнай супольнасці.

Тэма 16.7 Культура ва ўмовах дзяржаўнага суверэнітэту

Духоўнае і культурнае жыццё беларускага народа на мяжы XX–XIX стст. Асэнсаванне гістарычнага мінулага і сучаснасці ў творах літаратуры і мастацтва. Нацыянальна-культурнае адраджэнне. Далейшае фарміраванне беларускай нацыянальнай ідэі. Месца рэлігіі ў духоўным адраджэнні. Узаемаадносіны дзяржавы і царквы.

Тэма 16.8 Адукацыя і навука ва ўмовах дзяржаўнага суверэнітэту.

Мадэрнізацыя нацыянальнай сістэмы адукацыі. Сістэма адукацыі Рэспублікі Беларусь. Адукацыя ў інтарэсах устойлівага развіцця.

Роля навукі ў інфармацыйным грамадстве. Першы з'езд вучоных Рэспублікі Беларусь. Сучасныя праблемы беларускага нацыянальна-культурнага адраджэння. Галоўныя тэндэнцыі і напрамкі развіцця сучаснай навукі. Беларуская навука – магутная інтэлектуальная індустрыя. Нацыянальная акадэмія навук Беларусі. Міжнародныя сувязі вышэйшых навучальных устаноў рэспублікі з замежнымі навуковымі ўстановамі.

ІНФАРМАЦЫЙНА-МЕТАДЫЧНАЯ ЧАСТКА

ЛІТАРАТУРА

Асноўная літаратура

1. Гісторыя беларускай дзяржаўнасці : вучэбны дапаможнік для студэнтаў устаноў вышэйшай адукацыі / [І. А. Марзалюк і інш.] ; пад агульнай рэдакцыяй І. А. Марзалюка. – Мінск : Адукацыя і выхаванне, 2022. – 447 с.: партр., карты, іл. – (Сацыяльна-гуманітарны цыкл. Базавы кампанент).
2. История Беларуси в контексте мировых цивилизаций : пособие для студентов-заочников / В. И. Голубович [и др.]. – 3-е изд. – Минск : Экоперспектива, 2019. – 147 с.
3. Гісторыя Беларусі : вучэбна-метадычны дапаможнік для студэнтаў устаноў вышэйшай адукацыі. – Мінск : БГАТУ, 2017. – 194 с.
4. Каханоўскі, А. Г. Гісторыя Беларусі другой паловы XIX – пачатку XX ст. : вучэб.-метадыч. дапам. для студэнтаў устаноў выш. адукацыі / А. Г. Каханоўскі. – Мінск : Беларус. дзярж. ун-т, 2017. – 251 с.

Дадатковая літаратура

1. Архітэктура Беларусі : энцыкл. давед. / рэдкал.: А. А. Воінаў [і інш.]. – Мінск : Беларус. энцыкл., 1993. – 620 с.
2. Беларускія летапісы і хронікі / уклад. У. Арлова. – Мінск : Беларус. кнігазбор, 1997. – 430 с.
3. Вішнеўскі, А. Ф. Гісторыя дзяржавы і права Беларусі ў дакументах і матэрыялах (са старажытных часоў да нашых дзён) : вучэб. дапам. / А. Ф. Вішнеўскі, Я. А. Юхо. – Мінск : Акад. М-ва ўнутр. спраў, 2003. – 320 с.
4. Вялікае княства Літоўскае : ВКЛ: энцыклапедыя: у 3 т. – Мінск : Беларуская энцыклапедыя, 2005-2010.
5. Вялікі гістарычны атлас Беларусі: у 4 т. – Т. 2. – Мінск: Белкартаграфія, 2013. – 374 с.
6. Гісторыя Беларусі : у 6 т. / рэдкал.: М. Касцюк [і інш.]. – Мінск : Экаперспектыва, 2004–2007.
7. История белорусской государственности : монография : в 5 т. / редкол.: А. А. Коваленя (гл. ред.) [и др.]. – Минск : Беларус. навука, 2018–2020.
8. Мысліцелі і асветнікі Беларусі, X—XIX стагоддзі: энцыклапедычны даведнік / рэдкал.: Б. І. Сачанка [і інш.]. – Мінск : БелЭН, 1995. – 670 с.
9. Энцыклапедыя гісторыі Беларусі : у 6 т. / М. В. Біч [і інш.]. – Мінск: Беларус. Энцыкл., 1993–2003.
10. Юхо, Я. А. Гісторыя дзяржавы і права Беларусі : вучэбн. дапам. / Я. А. Юхо. – Мінск : Рэсп. ін-т выш. шк., 2000. – 352 с.

РЭКАМЕНДАВАНЫЯ ФОРМЫ І МЕТАДЫ НАВУЧАННЯ

Пры вывучэнні кожнай тэмы студэнты павінны навучыцца карыстацца як канкрэтна-гістарычнымі (гісторыка-генетычным, гісторыка-параўнальным, гісторыка-тыпалагічным, гісторыка-сістэмным і інш.), так і агульнанавуковымі (мадэліравання, індукцыі і дэдукцыі, сінтэзу і аналізу, узыходжання ад канкрэтнага да абстрактнага і наадварот, аналогіі і інш.), метадамі гістарычнага пазнання.

Асноўнымі метадамі навучання, якія адпавядаюць мэтам вучэбнай дысцыпліны, з'яўляюцца: метады праблемнага навучання (праблемны выклад, часткова-пошукавы і даследчы метады), інтэрактыўныя метады і метады праектаў, якія садзейнічаюць падтрыманню аптымальнага ўзроўню актыўнасці. Формы навучання: лекцыі, семінарскія заняткі, самастойная работа, кансультацыі, экскурсіі, групавыя і індывідуальныя заняткі і інш.

ПЕРАЛІК РЭКАМЕНДАВАННЫХ СРОДКАЎ ДЫЯГНОСТЫКІ

Для кантролю якасці засваення ведаў па вучэбнай дысцыпліне рэкамендуецца выкарыстоўваць наступны дыягнастычны інструментарый:

1. Вусная форма:

- кансультацыі;
- даклады на семінарскіх занятках;
- ацэньванне на падставе «дзелавой гульні»;
- дыскусіі;
- экзамен.

2. Пісьмовая форма:

- тэсты;
- пісьмовыя справаздачы па аўдыторных (хатніх) практычных заданнях;
- эсэ;
- анатацыі;
- пісьмовыя працы з крыніцамі;
- кантрольныя апытанні; кантрольная работа;
- справаздачы па навукова-даследчай рабоце;
- публікацыі артыкулаў і дакладаў;
- ацэньванне на аснове рэйтынгавай сістэмы і інш.

МЕТАДЫЧНЫЯ РЭКАМЕНДАЦЫІ ПА АРГАНІЗАЦЫІ САМАСТОЙНАЙ РАБОТЫ СТУДЭНТАЎ

У ліку эфектыўных педагагічных методак і тэхналогій, якія садзейнічаюць актывізацыі пазнавальнай творчай дзейнасці студэнтаў, набыццю імі вопыту самастойнага вырашэння разнастайных задач, трэба вылучыць: тэхналогіі праблемна-модульнага навучання, модульна-

рэйтынгавага навучання, рэйтынгавага навучання; метада праектаў; тэхналогіі “партфель студэнта”; тэхналогіі вучэбна-даследчай дзейнасці; камунікатыўныя тэхналогіі (калоквиумы, дыскусіі, круглыя сталы, прэс-канферэнцыі, навучальныя дэбаты і інш.); гульнявыя тэхналогіі (арганізацыя і правядзенне дзелавых, ролевых, імітацыйных гульняў і інш.); тэхналогіі з’яўшчанага навучання (адкрытыя з’яўшчаныя заданні, заняткі з’яўшчанага тыпу, з’яўшчаныя Internet заняткі); тэхналогіі дыстанцыйнага навучання.

Кампетэнтнасны падыход дазваляе істотна ўзмацніць практычную арыентаванасць адукацыйнага працэсу і паглыбіць ролю кіраванай самастойнай працы студэнтаў як будучых спецыялістаў з вышэйшай адукацыяй.

Самастойная работа студэнтаў прадугледжвае выкананне тэстаў, здачу прамежавых залікаў, выкананне кантрольных работ, азнаямленне з вучэбнай, вучэбна-метадычнай і навуковай літаратурай, работу з гістарычнымі крыніцамі, напісанне эсэ па праблемных тэмах, выкананне вучэбна-даследчых работ, стварэнне “партфоліе”, стварэнне прэзентацый, правядзенне on-line калектываў, выкананне адкрытых з’яўшчаных заданняў, выкарыстанне для выканання і праверкі заданняў па накіраванай самастойнай рабоце дыстанцыйных метадаў на розных адукацыйных платформах і праз электронную пошту і інш.

Віды самастойнай работы студэнтаў

<i>Рэпрадуктыўная самастойная работа</i>	Самастойнае чытанне, прагляд, канспектаванне вучэбнай літаратуры, запамінанне, пераказ, паўтарэнне вучэбнага матэрыялу і г. д.
<i>Пазнавальна-пошукавая самастойная работа</i>	Падрыхтоўка паведамленняў, дакладаў, выступленняў на семінарскіх і практычных занятках, падбор адпаведнай літаратуры, напісанне рэфератаў, курсавых, дыпломных работ і г. д.
<i>Творчая самастойная работа</i>	Удзел у навукова-даследчай рабоце, навуковых мерапрыемствах, выкананне творчых праектаў па індывідуальных і групавых заданнях і г. д.

Арганізацыя і кантроль самастойнай работы

Для паспяховага выканання самастойнай работы студэнтаў неабходна планаванне і кантроль з боку выкладчыкаў. Аўдыторная самастойная работа выконваецца студэнтамі на лекцыях і семінарскіх занятках. Для гэтага выкладчык загадзя распрацоўвае і рэалізуе сістэму самастойнай работы, улічваючы ўсе яе формы, мэты, ажыццяўляе адбор неабходнай інфармацыі і сродкаў (метадычных) камунікацый, вызначае ролю студэнта ў гэтым працэсе і свой удзел у ім. Пытанні для самастойнай работы студэнтаў, якія прыведзены ў рабочай праграме дысцыпліны, прапануюцца выкладчыкамі напачатку вывучэння дысцыпліны. Студэнты маюць права дадаткова выбіраць тэмы, якія іх цікавяць, для самастойнай работы.